

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Ungdomstjänst

- Ungdomens perspektiv

Socionomprogrammet VT 09

C-uppsats

Författare: Joel Smedberg & Kim Melin

Handledare: Anders Törnquist

Tillkännagivande

Vi önskar här rikta ett stort tack till samtliga ungdomar som medverkat till framställandet av denna uppsats.

Vi vill också tacka personalen som arbetar med ungdomstjänst i de tre städer som är aktuella i studien.

Sist men inte minst vill vi tacka vår handledare Anders Törnquist för vägledning och goda råd.

Högaktningsfullt

Joel Smedberg & Kim Melin

Göteborg, 22 april 2009

Abstract

Titel: Ungdomstjänst – *Ungdomens perspektiv*

Författare: Joel Smedberg & Kim Melin

Nyckelord: Ungdomstjänst, upplevelse, oavlönat arbete, ungdomar

Denna uppsats behandlar ungdomars upplevelse av påföljden ungdomstjänst. Ungdomstjänst i dess nuvarande utformning trädde i kraft 1:a januari 2007 och riktar sig till främst till ungdomar mellan 15 och 18 år, om särskilda skäl föreligger kan ungdomar upp till 21 år dömas till ungdomstjänst. Påföljden består av två delar, dels oavlönat arbete i 20 till 150 timmar och dels en mindre del som benämns ” annan särskilt anordnad verksamhet” vilken består av samtal och/eller studiebesök.

Då lagen är en ganska ny företeelse valde vi att undersöka såväl ungdomarnas upplevelse av straffet, men även hur väl ungdomarnas upplevelse överensstämmer med lagens intentioner, samt hur upplevelserna stämmer in på de tre straffrättsliga principerna om *förutsebarhet*, *proportionalitet* och *konsekvens* som är gällande i lagstiftningen.

Vi har valt att ha såväl en kvantitativ som en kvalitativdel. Med en telefonenkät har vi riktat oss till ungdomar som genomfört sin ungdomstjänst i Göteborg. Vi har även genomfört tre kvalitativa intervjuer med ungdomar som genomfört sin ungdomstjänst i Mölndal, Uddevalla och Göteborg.

Utöver detta har vi även studerat lagtexter och propositioner för att kunna ringa in de straffrättsliga principer som är gällande. Resultatet pekar på att ungdomar i stort är nöjda med påföljden. Det tycks även råda en bra samstämmighet mellan ungdomarnas upplevelse och de straffrättsliga principerna. Även lagstiftarens intentioner tycks i stort uppfyllas.

1. Inledning.....	1
1:1 Syfte	2
1:2 Frågeställning	2
1:3 Avgränsningar	2
1:4 Återkommande förkortningar	3
2. Straffrättshistoria och ungdomstjänst	4
2:1 Svensk straffrättshistoria	4
2:2 Straffrättsliga principer	7
2:3 Ungdomstjänst 1999	7
2:4 Ungdomstjänst 2007	7
2:5 Lagstiftarens intentioner	9
2:6 Ungdomstjänst i tre städer i Västsverige	9
2:6:1 – Göteborg.....	9
2:6:2 – Uddevalla	10
2:6:3 – Mölndal	11
3. Tidigare forskning	12
3:1 Översikt av kunskapsläget för ungdomstjänst	12
4. Teori.....	15
4:1 KASAM.....	15
4:2 Symbolisk interaktionism och Stämplingsteori	16
5. Metod	18
5:1 Kvantitativ metod	18
5:1:1 Kvantitativ telefonenkät.....	18
5:1:2 Urval - Kvantitativt	19
5:2 Kvalitativ metod	19
5:2:1 Kvalitativ intervju.....	19
5:2:2 Urval - Kvalitativt	20
5:3 Bortfallsanalys	21
5:4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	22
5:4:1 Reliabilitet	22
5:4:2 Validitet	23
5:4:3 Generaliserbarhet	23
5:5 Förförståelse	24
5:6 Etiska riktlinjer	24
6. Resultat och analys	26
6:1 Förutsebarhet	26
6:2 Konsekvens.....	28
6:3 Proportionalitet	30
6:4 Bemötande	32
7. Kön och etnicitet	35
8. Sammanfattande resultat	36
9. Avslutande reflektioner	37
10. Källförteckning:	38
11. Bilagor.....	40
11:1 Telefonenkät	40
11:2 Kvalitativ Intervjuguide:.....	41
11:3 Påverkansprogram för unga lagöverträdare i Uddevalla kommun	42

1. Inledning

Utgångspunkten för denna uppsats springer ur den ändring i Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) som trädde i kraft första januari 2007. Denna lagändring syftar till att ungdomar som är misstänkta för brott där det föreligger ett bötesstraff om minst 60 dagsböter men ej överskrider ett års fängelse,¹ skall kunna dömas till ungdomstjänst dvs. oavlönat arbete istället för ett bötesbelopp eller annan påföljd.

En grundläggande tanke bakom ungdomstjänst som påföljd är att den utgör en tydligare konsekvens än ett bötesstraff då ungdomar många gånger inte har ekonomiska förutsättningar för att kunna betala bötesbeloppet. I dessa fall blir det ofta den unges vårdnadshavare som blir drabbade av konsekvensen genom att dessa får stå för notan. Saknas ekonomiska resurser hos såväl ungdomen som vårdnadshavare finns risken att ungdomen blir skuldsatt för lång tid framöver². Ytterligare en anledning med Ungdomstjänst är att man i största möjliga mån vill hålla ungdomar utanför kriminalvårdens försorg då det finns farhågor om att en placering inom denna kan stärka ungdomens identitet som kriminell.³

I regeringspropositionen (2005/06:165) som ligger till grund för lagen kan vi läsa att ungdomstjänst bör fungera gränssättande för ungdomen och som ett sätt att visa att samhället inte tolererar brottslighet. Vidare framgår det att påföljden bör vara vägledande och även innehålla *annan särskilt anordnad verksamhet* (hädan efter kommer denna del benämnas som *påverkansdel*). Vad påverkansdelen skall bestå av är bland annat samtal där ungdomen ges möjlighet att reflektera kring sin livssituation samt de/det brott denna begått. Den unge kan åläggas att genomföra olika former av besök på samhällsnyttiga organisationer och föreningar som är relevanta för den unges livssituation (exempelvis Mini-Maria eller Stödcentrum för unga brottsoffer). Det finns även en ambition att arbetsuppgifterna ska vara meningsfulla och inte bara ses som bestraffning⁴.

Ungdomstjänst fanns redan innan 2007 men var då integrerad i den påföljd som tidigare benämndes som *Överlämnande till vård inom socialtjänsten*. Denna påföljd benämns nu *Ungdomsvård*. Påföljden Ungdomstjänst är i sin nuvarande form en fristående påföljd. När vi började utforska ämnet insåg vi ganska snart att det inte finns någon nationell studie om påföljden ungdomstjänst så som den är utformad idag, åtminstone ingen som vi har hittat. Det saknas inte bara nationella studier på området utan vi har även haft svårigheter att hitta studier med lokalanknytning som är relevanta för syftet med denna studie. Dock har vi fått fram en studie om Handledarskapet i Ungdomstjänst, vilken är en C-uppsats som behandlar Handledarskap på de arbetsplatser där ungdomar utför sin Ungdomstjänst. Denna studie är gjord i Malmö under 2008.⁵

Vi kommer i följande uppsats undersöka hur ungdomar som avtjänat sin ungdomstjänst upplever påföljden, samt undersöka hur väl dessa upplevelser stämmer med gällande lagstiftning och dess intentioner. Vårt tillvägagångssätt kommer att vara tudelat, med såväl en

¹ Jareborg & Zila, 2007

² SOU 2004:122

³ Prop. 1997/98:96

⁴ Prop. 2005/06:165

⁵ Roth & Stjernqvist, 2008

kvantitativ del i form av en telefonenkät, som en kvalitativ del där vi genom intervjuer önskar fördjupa oss i de resultat som framkommit under telefonenkäten.

1:1 Syfte

Då ungdomstjänst endast har funnits som fristående påföljd i lite drygt två år är det ett område som vi finner relevant att fördjupa sig i. Även det faktum att området inte har hunnit utvärderats i någon större utsträckning öppnar upp för en hel del frågor att besvara.

Vi ämnar i följande studie undersöka hur ungdomar som dömts till och avtjänat påföljden ungdomstjänst själva upplever straffet och hur deras upplevelser motsvaras av lagstiftarens intentioner med påföljden. Centralt i lagstiftningen är rådande straffrättsliga principer vad gäller *proportionalitet, förutsebarhet och konsekvens*. Dessa principer är centrala inom området ungdomstjänst och kommer därför vara återkommande i vår uppsats. Det framgår också i förarbeten till lagen att ungdomstjänsten bör upplevas som meningsfull av den unge.

För att uppnå syftet med studien har vi valt att bryta ned syftet till följande tre frågeställningar vilka vi ämnar besvara under resans gång.

1:2 Frågeställning

- Hur upplever de ungdomar som har avtjänat sitt straff påföljden?
- Hur ser samstämmigheten ut mellan ungdomarnas upplevelse och lagstiftarens intentioner?
- Hur överensstämmer ungdomarnas upplevelse med de straffrättsliga principerna gällande *förutsebarhet, proportionalitet och konsekvens*?

1:3 Avgränsningar

En tydlig avgränsning i uppsatsen är det faktum att ungdomstjänst endast kan utdömas till personer mellan 15 och 21 år varpå det är just denna grupp som är för handen i vår uppsats. Vidare har vi valt att rikta oss mot tre västsvenska städer, Göteborg, Uddevalla och Mölndal. Dessa städer har vi valt ut då vi känner till vilka som jobbar med ungdomstjänst i dessa orter vilket vi ansåg skulle underlätta vår studie. För att ytterligare avgränsa oss har vi haft som kriterium att samtliga ungdomar som medverkar i studien skall ha avslutat sin ungdomstjänst tre månader innan sin medverkan.

Vidare är det inte ämnet brott och brottslighet vi ämnar undersöka, inte heller hur påföljden om ungdomstjänst ser ut och dess faktiska utfall utan ungdomarnas egna subjektiva upplevelser av påföljden.

1:4 Återkommande förkortningar

Vi kommer i uppsatsen att använda oss av en del förkortningar. För att underlätta för dig som läsare kommer vi här ge en förklaring på i uppsatsen vanligt förekommande begrepp och förkortningar.

BrB: Brottsbalken

BRÅ: Brottsförebyggande rådet

LuL: Lagen om unga lagöverträdare

Prop: Regeringsproposition

SoL: Socialtjänstlagen

SOSFS: Socialstyrelsens författningssamling

SOU: Statens offentliga utredningar

UTG: Ungdomstjänst Göteborg

2. Straffrättshistoria och ungdomstjänst

För att du som läsare ska få en bra bild av de straffrättsliga principer som är gällande i vår studie samt få en överblick av hur den svenska straffrätten har förändrats över tid ämnar vi i kommande kapitel ge dig lite bakomliggande information om detta samt hur ungdomstjänst vuxit fram.

2:1 Svensk straffrättshistoria

De straffrättsliga regler vi idag tillämpar i Sverige har vuxit fram ur flera stora svängningar kring hur synen på brott och straff sett ut. Då straffet tidigare var en form av vedergällning där en människa antingen skulle avlivas eller kroppen skulle vållas så stort lidande som möjligt är det idag snarare tanken om att med hjälp av straffet nå själen och få gärningsperson att nå insikt som är gällande.⁶ Vi ämnar att i nedanstående stycke ge en kort introduktion av några av de framträdande tänkare och deras bidrag till den utveckling som lett fram till dagens rådande straffrättssystem.

I den strafflag som trädde ikraft i Sverige 1864 dominerade den klassiska straffrättsskolan där tanken om att straffet skulle ha en allmänpreventiv verkan och där vedergällningen (straffet) av brottet är för handen (absolut straffteori). Med detta menas att straffet skall avskräcka befolkningen från att begå brott. En grundläggande tanke är uppfattningen om individens fria vilja. Alla har ett val och får på så vis ta konsekvensen av sitt handlande, i detta fall straffet.⁷ Dessa idéer kan härledas tillbaka till tänkare som den italienska straffrättsteoretikern och nationalekonomen Cesare Beccaria (1738-1794) och Jeremy Bentham (1748-1832) brittisk jurist och samhällsreformator. Beccaria formulerade 1764 i sitt arbete *Dei delitti e delle pene* ett antal principer i reaktion mot dåtidens grymma straff och bristande hänsyn till den anklagades rättigheter.⁸ Ett straff kunde bara försvaras ansåg han om det ledde till så stor lycka som möjligt för ett så stort antal människor som möjligt.⁹ Han lyfte bland annat fram vikten av att straffet skulle motsvara gärningens omfattning istället för gärningspersonens avsikt, det vill säga att straffet ska stå i *proportion* till brottet. Straffet skulle här verka avskräckande snarare än som ett sätt för samhället att hämnas. Vidare menade Beccaria att den anklagade skulle behandlas humant och korrekt och betonade att det är viktigare att förebygga än att straffa.¹⁰ För att straffsystemet skulle ha möjlighet att kunna verka preventivt krävdes bland annat att det fanns en tryckt lag som var tillgänglig för alla att förstå, vilket på så vis skulle kunna öka *förutsebarheten*. För att lagen skulle följas menade han också att det var nödvändigt att folket kände respekt för den, något han ansåg krävde att den var rättvis och lika för alla. Han framhåller också vikten av att människor är fria och lever under trygga förhållanden för att på så vis få dem att avstå från brottsliga handlingar snarare än att kriminalisera så många handlingar som möjligt vilket istället leder till högre brottslighet. Han betonade också att viktigare än straffets stränghetsgrad var att det fanns en hög risk för att bli upptäckt och få ett straff.¹¹

⁶ Foucault, 1987

⁷ SOU 2004:122

⁸ Sarnecki, 2003

⁹ Sahlin, 2008

¹⁰ Sarnecki, 2003

¹¹ Sahlin, 2008

Tanken kring människans fria vilja och dess möjligheter att fatta rationella val är något som Jeremy Bentham 1789 beskrev som *homo economicus*, det vill säga en människa som befriad från vidskepelse, fördomar och traditioner blir fullt kapabel att fatta rationella val utifrån vad som är till nytta för henne, därmed även att begå eller avstå från brott.¹² Utifrån detta tankesätt blir statens roll att genom straff avskräcka befolkningen från att begå brott.¹³ Benthams idé om *homo economicus* har dock kritiserats då den inte tar hänsyn till att vissa grupper inte kan anses ha samma möjligheter att fatta rationella beslut som andra, samt att det i vissa fall kan vara befogat att individanpassa straff.¹⁴ En central tanke hos Bentham var att straffet skulle följa så fort som möjligt efter brottslig handling för att brott på så vis skulle vara betingat med obehag. Straffet skulle på så vis innebära en tydlig *konsekvens* och avskräcka individen från vidare brottslighet samt avskräcka andra från att ge sig i kast med brottsliga handlingar.¹⁵ De tankar som de båda lade fram lever i allra högsta grad kvar i dagens straffrättsliga system i de straffrättsliga principerna, *förutsebarhet*, *proportionalitet* och *konsekvens*¹⁶, vilka vi kommer återkomma till i slutet av detta kapitel.

Den franske idéhistorikern och filosofen Michel Foucault (1926-1984) argumenterar dock i *Övervakning och straff* (1987), mot denna form av subjektivering av historien där övergången från kvalfulla avrättningar till ”humana” avrättningar och utbyggnaden av andra former av straff som fängelse främst förklaras utifrån humanistiska ideal representerade av framstående tänkare som dem nämnda ovan. Han anser istället att frågan är mer mångfacetterad. Han menar vidare att en mildring av straffen föregicks av en mildring utav brotten där våldsbrotten gradvis ersattes av egendomsbrott, något som bland annat kan förklaras utav en allmänt förhöjd levnadsstandard och ändrade produktionsförhållanden. Det fanns helt enkelt mer varor att stjäla, en laglöshet som drabbade både bönder, hantverkare och borgare på ett annorlunda sätt än tidigare.¹⁷ Det hänger även samman med vad Foucault kallar den juridiska och moraliska uppvärderingen av egendomen där stöld av varor och egendom var något man såg allt strängare på. Framförallt borgerskapet hade ett behov av ett straffsystem som var tydligare med vad som var olagligt. Straffen behövdes för att effektivt kunna verka preventivt vara både förutsebara och där konsekvensen kom tydligare och med hög sannolikhet på varje överträdelse. Foucault tar också upp andra orsaker till förskjutningen i straffsystemet så som en indelning av folket i mindre enheter lättare att kontrollera, strängare övervakningskontroll vilket i sin tur leder till en ökad kontroll samt upptäckt och fängslande av gärningspersoner. Foucault menar att denna utveckling snarare kännetecknas som kontroll av, snarare än som respekt för människan. Vidare förklarar Foucault hur en individualisering av straffen växte fram som ett sätt att öka effektiviteten av straffen och därmed stärka maktens kontroll. Samma straff på samma brott är inte lika effektiva om de drabbar personer med olika förutsättningar. Som exempel kan man visa på skillnaden i tyngd som böter utgör huruvida den bötlagda har ekonomiska förutsättningar eller ej, men även hur uppsåtet till ett brott kan bedömas utifrån exempelvis uppfostran. Straffet kan således individanpassas efter om personen som begått brottet haft en uppfostran som uppmuntrat eller beivrat brott.¹⁸

¹² Sarnecki, 2003

¹³ SOU 2004:122

¹⁴ Sarnecki, 2003

¹⁵ Sarnecki, 2003

¹⁶ Sarnecki, 2003

¹⁷ Foucault, 1987

¹⁸ Foucault, 1987

I samband med införandet av vår nuvarande brottsbalk år 1965 fick behandlingstanken ökat fokus i det svenska rättsväsendet då man hade en förhoppning om att unga lagöverträdare istället för att enbart straffas även skulle behandlas för att lättare rehabiliteras till samhället. Behandlingstanken utsattes dock för omfattande kritik under 60 och 70-talet.¹⁹ I en stor studie kallad *Cambridge Sommerville Project* som genomfördes 1935-39 i Massachussets följde forskare 650 pojkar för att se vilken effekt behandling hade för deras fortsatta utveckling. Pojkarna delades in i 325 par där den ene pojken i varje par fick behandling. Projektet utvärderades 1942 och 1975. Vid den första utvärderingen fann man ingen skillnad mellan de båda grupperna medan man vid den andra utvärderingen 1975 kunde se en markant skillnad där de pojkar som fått behandling klarade sig sämre än de som inte fått någon behandling. Man kunde även se att de pojkar som ställde sig mest positiva till behandling samt de pojkar som fick behandling vid ett tidigare skede klarade sig betydligt sämre än de som ställde sig kritisk till behandlingen. Förklaringar till det nedslående resultatet har bland annat varit att pojkarna fick alltför höga förväntningar på behandlingen och därför blev besvikna då de inte infriades samt att för mycket stöd kan ha gjort att deras egna resurser och förmågor försvagats.²⁰ Kritiker menade också att behandlingstanken ledde till en minskad rättssäkerhet då principerna om förutsebarhet, proportionalitet och konsekvens sattes ur spel då för mycket hänsyn togs till individens förutsättningar och välmående och därför inte kunde uppfyllas. Principen om likhet inför lagen kom också i skymundan menade man.²¹ Kritiken har lett till av vi idag i Sverige har en, vad som kallas nyklassisk kriminalpolitik där vi åter blickar mot de teorier som Beccaria och Bentham en gång formulerade. Människan som en rationell varelse med fri vilja att välja mellan olika alternativ lyfts fram där statens som avskräckare får renässans.

Trots kritik lever behandlingstanken kvar, bland annat därför att nya undersökningar genomförts som pekat på andra resultat. Det har också hävdats att återfall som undersökts i många studier är en dålig indikator på huruvida behandling kan anses vara bra eller dålig. Det kan finnas andra resultat som försvarar användning utav behandling, exempelvis om perioder mellan behandling och återfall blir längre eller om personen uppvisar andra tecken på förhöjd livskvalitet.²² Idén om att straff även ska vara behandlande lever således i Sverige fortfarande kvar i viss mån, särskilt vad gäller unga lagöverträdare då erfarenhet visar att mognad och livssituation spelar en viktig roll och hänsyn till dessa faktorer därför bör finnas med i beräkningen vid bestämmande av dom.²³ Bland annat Jareborg & Zila (2007) tar upp att unga människor inte har uppnått den fulla mognad som gör att det på ett fullgott sätt kan sätta sig in i andra personers lidande och vilka effekter deras handlande kan få. Även förmågan att fullt kontrollera impulser och motstå gruppträck är mindre utvecklad än hos vuxna. Detta tillsammans med tanken om att unga människor normalt sett är känsligare för bestraffning och även drabbas hårdare av den har lett fram till en särskild *Ungdomsrabatt*. Ungdomsrabatten gör sig gällande för ungdomar som begått brott innan dess de fyllt 21. I dessa fall skall ungdomens ålder vägas in som förmildrande omständighet och straffet bör med grund av detta reduceras. Hur stor straffnedsättning som ska vara gällande beror på ålder, exempelvis bör en 15-åring få sitt straff nedsatt med 75-80 % medan en 20-åring bör få straffet reducerat med 20-30 %. Anledningen till att ungdomsrabatten finns är att fängelse för ungdomar i största möjliga mån ska undvikas.²⁴ Här blir ungdomstjänst ett alternativ.

¹⁹ SOU 2004:122

²⁰ Sarnecki, 2003

²¹ Sarnecki, 2003

²² Sarnecki, 2003

²³ SOU 2004:122

²⁴ Jareborg & Zila 2007

2:2 Straffrättsliga principer

De straffrättsliga principer som gör sig gällande i LuL är principerna om *förutsebarhet, konsekvens och proportionalitet*. Vi kommer nedan redogöra för dessa principer då de kommer ha en central roll i uppsatsen.

Tanken kring principen om *förutsebarhet* är att det ska finnas en möjlighet att veta vad som kommer att ske efter ett begånget brott. Med detta menas att man skall kunna ha möjlighet att förutse vilken påföljd ett brott genererar.²⁵

Principen om *proportionalitet* innebär enkelt uttryckt att påföljden på ett straff skall ligga i proportion till brottet. Med andra ord bör enligt denna princip ett allvarigare brott ge ett mer omfattande straff än ett lindrigare brott. En person som blir dömd för mord bör då ha ett strängare straff än den som blir dömd för snatteri.²⁶

Meningen med den princip som rör *konsekvens* är att det skall finnas en tydlig koppling mellan begånget brott och det utdömda straffet. Om ett brott är begånget skall det komma en tydlig konsekvens följt på detta.²⁷

2:3 Ungdomstjänst 1999

Den 1 januari 1999 trädde en reformering av Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare ikraft. En tanke med reformeringen var att påföljden om överlämnande till vård inom socialtjänsten skulle finnas kvar och att de straffrättsliga principerna om *förutsebarhet, proportionalitet* och *konsekvens* skulle tydliggöras. Detta ledde fram till födelsen av en tilläggsåtgärd, ungdomstjänst.²⁸ Ungdomstjänst blev i och med detta en del av påföljden *överlämnande till vård inom socialtjänsten*, och var med andra ord ingen fristående åtgärd utan skulle kombineras med annan vård. Ungdomstjänsten medförde att den dömda ålades att i ett visst antal timmar genomföra oavlönat arbete eller delta i *annan särskild anordnad verksamhet*. Socialtjänsten skulle ansvara för administrationen av straffet vilket dock inte var ett obligatorium utan det var upp till den enskilda kommunen att erbjuda möjligheten till detta.²⁹ Då det inte var tvingande för kommunerna att anordna ungdomstjänst blev en konsekvens att påföljden inte tillämpades i alla kommuner. Enligt Brå så saknade så många som hälften av Sveriges kommuner 2001 rutiner för att handha påföljden vilket innebär att det fanns en orättvisa och en olikhet inför lagen.³⁰

2:4 Ungdomstjänst 2007

Den 1 januari 2007 trädde en lagändring ikraft gällande ungdomstjänst där ungdomstjänsten infördes som en fristående åtgärd.³¹ Ungdomstjänst kan således numera dömas utan att vårdbehov föreligger vilket tidigare inte var möjligt. Samtidigt har påföljden *överlämnande till vård inom socialtjänsten* ändrats på så vis att det nu måste föreligga ett särskilt vårdbehov för att denna åtgärd ska komma på fråga, samt att den nu går under benämningen *ungdomsvård*. Påföljden ungdomstjänst är alltså sedan lagändringen på ett mer omfattande sätt än tidigare reglerad gällande dess innehåll och utformning.³²

²⁵ Prop. 1997/98:96

²⁶ Prop. 1997/98:96

²⁷ Prop. 1997/98:96

²⁸ Prop 1997/98:96

²⁹ Prop. 1997/98:96

³⁰ prop. 2005/06:165

³¹ 32 kap 1 § BrB

³² Prop. 2005/06:165

Ungdomstjänst kan utdömas till ungdomar mellan 15-18 år. Då särskilda skäl föreligger kan även ungdomar upp till 21 år dömas till Ungdomstjänst.³³ Ungdomstjänst får utdömas om det står i proportionalitet till brottets dignitet (straffvärde), ungdomens tidigare brottslighet samt att det ej föreligger skäl för ungdomsvård.³⁴ Påföljden kan utdömas till minst 20 timmar och som mest 150 timmar och består av två delar. Den ena delen av oavlönat arbete och den andra utav en påverkansdel.³⁵ I propositionen 2005/06:165 föreslås att straffvärdet för 20-50 timmar bör motsvara ett eventuellt bötesstraff på en nedre gräns om 60 dagsböter medan straffvärdet för över 50 timmar bör motsvara ett strängare straff än böter, där 150 timmar motsvaras av 6 månaders fängelse efter beaktande av den unges mognad och ålder. Om valet står mellan ungdomstjänst och böter skall rätten döma till ungdomstjänst i de fall det inte är alltför ingripande.³⁶ Det är inte vidare formulerat hur många timmar som ska vara förbehållet påverkansdelen annat än att det bör utgöra en minde del av straffet.³⁷

Ansvar för att administrera påföljden åligger socialtjänsten och är till skillnad från tidigare en obligatorisk uppgift som ombesörjs av kommunen enligt 5 kap. 1b§ SoL. Socialtjänsten ska vidare ansvara för att en arbetsplan utformas och efterföljs, ordna arbetsplats till den dömda samt sörja för att det på arbetsplatsen finns en handledare för den dömda.³⁸ Det åligger även Socialtjänsten att på begäran från åklagare skriva yttrande om huruvida berörd ungdom är föremål för särskilt vårdbehov eller om densamme kan dömas till ungdomstjänst. Bedömningen skall vila på en helhetsbild av ungdomens livssituation samt att tidigare brott och liknande bör vägas in i den sammantagna bedömningen.³⁹

Michael Tärnfalk skriver i sin avhandling *Barn och brott - En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare* hur socialtjänstens roll under de senaste två decennierna sakta förskjutits till att alltmer innefatta en bestraffande roll som tidigare var förbehållen kriminalvården, Detta är tydligt vid påföljden ungdomstjänst där socialtjänsten är ansvarig för verkställandet. Han tar vidare upp den tyngd som socialtjänstens yttrande har i rättens val av påföljd. Han är här kritisk mot hur bristfälliga yttranden leder till ett oförutsebart och orättvist rättssystem där det inte på förhand står klar vilken påföljd som följer på brott. En av anledningarna till denna inkonsekvens bland yttranden anser han vara att det verkar finnas en osäkerhet kring vad yttrandena ska innehålla.⁴⁰

I en sammanställning från socialstyrelsen (Insatser för unga lagöverträdare) framgår det att innehållet i ungdomstjänsten ska utformas på så vis att ungdomen är på det klara med att brott inte tolereras av samhället. Dessutom skall ungdomstjänsten vara anpassad till individen och dess förutsättningar. Den skall även vara strukturerad och arbetsuppgifterna skall vara meningsfulla och inte enbart bestraffande.⁴¹

³³ 32 kap 1§ BrB

³⁴ Prop. 2005/06:165

³⁵ 32 kap 1§ BrB

³⁶ Prop. 2005/06:165

³⁷ Prop. 2005/06:165

³⁸ 5 kap. 1b§ SoL

³⁹ Prop. 2005/06:165

⁴⁰ Tärnfalk, 2007

⁴¹ Socialstyrelsen 2006 – insatser för unga lagöverträdare.

Socialtjänstens uppdrag gällande ungdomstjänst regleras i 5 kap. 1b§ SoL genom lydelsen:

Kommunen skall sörja för att påföljden ungdomstjänst kan verkställas så snart det kan ske. Socialnämnden skall bestämma det närmare innehållet i en utdömd ungdomstjänst i en arbetsplan och utse en handledare för den unge. Socialnämnden skall kontrollera att arbetsplanen följs.⁴²

Arbetsplanen är väsentlig för att ungdomstjänsten skall kunna verkställas på ett så bra sätt som möjligt, samt att alla parter skall vara på det klara med vilka krav och skyldigheter som åvilar de olika parterna. I lagtext framgår det inte hur arbetsplanen skall utformas, denna information får vi istället från Socialstyrelsens författningssamling där vi finner mer ingående information kring utformandet av arbetsplanen. Den arbetsplan som upprättas bör innehålla kontaktuppgifter till handledaren på arbetsplatsen och andra kontaktpersoner på arbetsplatsen om sådana finns. Vidare bör det även finnas kontaktuppgifter till ansvarig handläggare/kontaktperson inom socialtjänsten. Det skall även framgå vart arbetet skall utföras samt övrig information som är nödvändig för att påföljden skall kunna genomföras på ett bra sätt. Det bör även framgå att droger och alkohol inte är tillåtet, hur en sjukanmälan skall göras samt vilka arbetstider som är gällande. Socialtjänsten bör även ha fortlöpande kontakt med ungdomen samt hålla sig uppdaterad på hur arbetsplanen efterlevs. Vidare bör arbetsplanen upprättas i samförstånd med den unge.⁴³

2:5 Lagstiftarens intentioner

Sammanfattningsvis är lagstiftarens intentioner att hålla ungdomar borta från det svenska kriminalvårdssystemet i största möjliga mån. Vidare är en grundläggande tanke att ungdomar på grund av deras ringa ålder samt att dessa påverkas av påföljden i större mån än vuxna bör få ett lägre straff jämfört med vuxna. Påföljden om Ungdomstjänst ska inte enbart vara straffande utan även meningsfull och det skall finnas tid för ungdomen att reflektera kring det begångna brottet och personens egna livssituation. Påföljden skall även vara en tydlig konsekvens på brottet samt stå i proportion till brottet.

Då Ungdomstjänst blivit obligatoriskt för kommunerna att tillhandahålla har detta ökat förutsebarheten för påföljden. Det spelar inte längre någon roll i vilken kommun ungdomen bor då påföljden ska tillämpas likvärdigt oavsett vistelseort. En annan aspekt kring påföljden är att det är ungdomen själv som får ta konsekvensen av sitt handlande. Om bötesbelopp istället döms ut så blir det i många fall vårdnadshavarna som blir lidande då ungdomen många gånger saknar likviditet. Om bötesbeloppet inte betalas går ärendet över till kronofogdemyndigheten, vilket kan medföra ett oproportionerligt lidande för ungdomen.

2:6 Ungdomstjänst i tre städer i Västsverige

Ansvar för administrationen av ungdomstjänst ska handhas av kommunerna och regleras i Socialtjänstlagen. Uppdraget är inte absolut styrt i lagtext utan det är upp till de enskilda kommunerna att själva utforma ungdomstjänsten. Vi kommer nedan att beskriva hur ungdomstjänst är uppbyggt i de tre städer som är gällande i vår uppsats.

2:6:1 – Göteborg

Ungdomstjänst Göteborg (fortsättningsvis kommer vi använda förkortningen UTG) är en verksamhet som ligger under Social Resursförvaltning vilken är en förvaltning som servar

⁴² 5 kap. 1b§ SoL

⁴³ SOSFS 2008:30

Göteborgs stadsdelar. Göteborgs samtliga stadsdelar kan således använda sig av UTG vid behov om de vill ha hjälp med att verkställa en ungdomstjänst. På UTG arbetar 4 personer enbart med ärenden som rör ungdomstjänst. Ärendegången ser ut på följande vis.

Socialtjänsten som bär huvudansvaret för att verkställa ungdomstjänsten kontaktar UTG då de har ett ärende som de vill ha deras hjälp med att genomföra. Första steget är då att UTG via en *telefonintervju* med socialtjänsten samlar in grundläggande uppgifter om ungdomen som exempelvis namn, ålder, begånget brott, omfattning på straff samt en bedömning av ungdomen för att lättare hitta en lämplig arbetsplats. Därefter bokar UTG in ett så kallat *överlämningsmöte* med ungdomen, vårdnadshavare och socialtjänsten där de tillsammans går igenom de villkor som gäller för ungdomstjänsten. Ungdomen förbinder sig till detta genom att skriva under en arbetsplan. Efter överlämningsmötet genomförs en *intervju* med ungdomen. Intervjun syftar främst till att få en bättre bild av vilken typ av arbetsplats och handledare som är lämplig men det finns även utrymme för att vid behov prata om brott, straff och andra ämnen som känns relevanta. När intervjun är färdig placeras den unge i kö i väntan arbetsplats. En gång i veckan har UTG team där de matchar ut ungdomar till de arbetsplatser de använder sig av. UTG har ca ett 40-tal arbetsplatser de använder sig av kontinuerligt. Ungdomen kan här komma med egna förslag på arbetsplats, vilken då måste godkännas av UTG. När ungdomen matchats till en arbetsplats kallas ungdomen till ett *uppstartsmöte* på arbetsplatsen där handläggare från ungdomstjänst, handledare på arbetsplatsen och ungdomen tillsammans gör upp ett schema. UTG utför under det att ungdomstjänsten är igång kontrollbesök samt håller kontakt via telefon med handledare på arbetsplatsen. När ungdomstjänsten är färdig genomför UTG tillsammans med handledaren och ungdomen en *utvärdering* där de pratar om vad som varit bra, dåligt och vad som kunde ha varit annorlunda. Sista steget i ärendegången är ett *avslutningsmöte* där UTG, Socialtjänsten, ungdomen och eventuellt vårdnadshavare återigen träffas. UTG lämnar då över schemat som är genomfört till socialtjänsten och redogör för hur ungdomstjänsten fungerat för att sedan avsluta ärendet. När det gäller påverkansdelen utformas den av socialtjänsten i ungdomens stadsdel, UTG kan dock vara behjälplig i vissa delar, exempelvis vid planering av studiebesök.

2:6:2 – Uddevalla

I samtal med Roger Janefors, som ansvarar för administrationen gällande Ungdomstjänst i Uddevalla berättar han att utöver de timmar som utgörs av oavlönat arbete har Ungdomstjänst i Uddevalla i princip alltid ett fastställt antal timmar i påverkansdelen, detta benämner de i Uddevalla för ”påverkansprogram”. Denna del består av en samtalsserie om 7 träffar. 5 av träffarna är samtal som är strukturerade efter givna teman. Exempel på teman är; Droger, kriminalitet, våld och framtidssyn. De andra 2 träffarna består av informationsmöte samt avslutande möte. Med på de två sistnämnda träffarna är såväl ungdomen, vårdnadshavare, socialsekreterare, representant för ungdomstjänst samt samtalsledare. På den avslutande träffen är förutom ovanstående även arbetsledaren (handledaren) och ungdomens mentor. Dessa 7 träffar omfattar totalt 10 timmar (För mer information om träffarnas innehåll och struktur, se bilaga 3). Ungdomens mentor består ofta av en familjemedlem eller annan person som står ungdomen nära. Mentorskapet ska fungera stödjande för ungdomen samt verka för att ungdomstjänsten sköts samt att visa på en god vuxenförebild. Mentorn bör även följa med på vissa av träffarna som ingår i påverkansdelen. Mentorn utses av ungdomen i samråd med familj och övriga inblandade.

Om det är ett mindre antal timmar som utdöms, exempelvis 20 eller 30, kan påverkansprogrammet modifieras så att det blir färre antal timmar i påverkansdelen. Från ca 40 timmar och uppåt är det alltid 10 timmar påverkansdel som är gällande. Roger berättar att

de i Uddevalla är noga med att skilja på Socialtjänsten och Ungdomstjänst även om ungdomstjänst de facto ligger under socialtjänsten. Roger menar att det är viktigt för förtroendet och relationen med den unge att det inte är samma person som skrivit yttrandet till domstolen och de som arbetar med ungdomstjänst. Han påpekar dock att ärendegången kan bli lite omständlig då det tvingande måste gå genom ungdomens socialsekreterare men att det ändå innebär en trygghet för ungdomen då denne kan känna sig trygg i att personalen på Ungdomstjänst inte är socialsekreterare och fullt lika utpräglade myndighetspersoner

2:6:3 – Mölndal

Ungdomstjänst i Mölndal är uppbyggt på ett litet annat sätt än vad det är i Göteborg och Uddevalla. Här ligger utförandet av Ungdomstjänst på VIM-mottagningen (Vårdkedja i Mölndal) som är en del av öppenvårdssektionen. Personalen här administrerar flera arbetsuppgifter och det finns således ingen som arbetar heltid med denna specifika påföljd. Vidare är det även personal på VIM-mottagningen som skriver de yttranden som ligger till grund för domen såväl som att administrera själva påföljden. Mölndal har ingen standardiserad påverkansdel, i form av samtal, studiebesök eller liknande. Med andra ord består i dagsläget ungdomstjänsten inom Mölndal i oavlönat arbete.

Sedan i mars 2009 arbetar Weronica Bengtsson, familjebehandlare på VIM-mottagningen inom Mölndals Öppenvårdssektion med att utforma klara rutiner och riktlinjer för hur Ungdomstjänst ska utformas inom Mölndal. Detta arbete kommer att leda till en ungdomstjänst som utöver det oavlönade arbetet även kommer att innefatta en serie samtal med ungdomen. Dessa kommer att utgå från på förhand givna teman och kommer således att ingå i påverkansdelen. De teman som kommer behandlas är; Brottet, förändring och framtiden. Vidare kommer det även att leda till att det blir en tydlig uppdelning mellan den som ska skriva yttrandet och den som kommer vara utförare, uppdelningen kommer att leda till en ökad tydlighet för ungdomen då denne ges möjligheten att skilja på den tvingande delen (Socialtjänsten) och den stödjande (Ungdomstjänst). Detta kommer under våren/sommaren 2009 implementeras i verksamheten och senare utvärderas för att se brister och förtjänster.

3. Tidigare forskning

Som vi tidigare nämnt är omfattningen på tidigare forskning inom vårt ämne något begränsat. Vi ämnar i kommande kapitel redogöra för vår kartläggning av forskningsområdet samt lyfta upp de mest betydande träffar vi fått i vår kartläggning.

3:1 Översikt av kunskapsläget för ungdomstjänst

Då Ungdomstjänst som fristående påföljd är ett så pass nytt tillägg i den svenska straffrätten finns det inte mycket litteratur som behandlar påföljden. För att få en översikt av vad som ändå finns har vi börjat med att söka igenom Göteborgs Universitets biblioteks databas Gunda. Vi använde oss då av sökordet Ungdomstjänst. Vi hittade då inga poster. Vi fortsatte med att söka igenom databasen Libris som ger ett större omfång då det är en nationell söktjänst som söker på ett flertal universitets-, forsknings-, högskole- och folkhögskolebibliotek. Vi fann då två poster, den ena en ljudupptagning från radioprogrammet Barnministeriet på Utbildningsradion och den andra en bok om kyrklig ungdomstjänst från 1949.

Vi gick då vidare med att söka igenom databaser på Internet. Vi gick även då via Göteborgs Universitets bibliotek och sökte på databasen CSA Social Sciences som ger ett stort omfång då den söker igenom sju samhällsvetenskapliga databaser samtidigt. För att få material som vi anser relevant för vår uppsats använde vi oss av sökorden *ungdomsbrottslighet*, *ungdomstjänst* och *utvärdering*. Sökordet ungdomstjänst använder vi oss av, då det är påföljden ungdomstjänst vi är intresserade av. Sökordet ungdomsbrottslighet använde vi oss av då det är ett begrepp som enligt Nationalencyklopedin används inom kriminologin för personer mellan 15-20 år som begår brott.⁴⁴ Sökordet utvärdering ämnade vi att använda oss av utifall att vi skulle få för många träffar och således behövde begränsa sökningen till det som vi ansåg relevant, det vill säga utvärderingar av påföljden.

För att söka igenom ovanstående databaser behövde vi först översätta sökorden till engelska. Vi stötte redan här på patrull då det inte verkar finnas någon vedertagen översättning av ordet ungdomstjänst. Vi sökte igenom både Nationalencyklopedins svensk-engelska söktjänst⁴⁵, Nordstedt svensk-engelska ordbok⁴⁶ samt Lexin⁴⁷, även det en svensk-engelsk ordbok. Det fanns här ingen översättning i någon av dessa. Vi beslutade därför att använda oss av *community service*, den översättning som socialstyrelsen använt sig av i sammanställningen *Insatser för unga lagöverträdare* (2008). Om man söker på *community service* i ovanstående ordböcker översätts det dock till samhällstjänst, en insats som åtminstone i Sverige skiljer sig en hel del från ungdomstjänst, bland annat då samhällstjänst riktar sig till vuxna, kan dömas till ett större antal timmar samt ligger under kriminalvårdens försorg.⁴⁸ Vi tänkte emellertid att det är användbart om man kombinerar det med sökordet ungdomsbrottslighet. Ungdomsbrottslighet översattes enligt alla ovanstående ordböcker till *juvenile delinquency* och utvärdering till *evaluation*.

⁴⁴ www.ne.se

⁴⁵ www.ne.se

⁴⁶ www.norstedtsord.se

⁴⁷ Lexin.se

⁴⁸ Kriminalvarden.se

Som första steg sökte vi på alla sökorden individuellt i Thesaurus för att på så vis se om det fanns några alternativa söktermer. Det var bara för juvenile delinquency vi fann ett annat sökord vi ansåg relevant, *juvenile offenders*.

Därefter sökte vi igenom databaserna på ovanstående sökord vart för sig. Juvenile delinquency gav 18069 träffar, community service 17370 träffar och evaluation 234103 träffar. Då de var för sig gav ett överskådligt material kombinerade vi sedan juvenile delinquency och community service vilket istället gav 219 träffar. Efter att ha läst igenom ett axplock av dessa vilka inte visade sig relevanta för vår studie valde vi att begränsa sökningen ytterligare genom att kombinera sökorden juvenile delinquency, community service samt evaluation och fick då istället en summa av 23 träffar. Efter att ha läst igenom titlar, abstracts och i vissa fall även hämtat hem utdrag ur texterna visade det sig att det inte var någon av de 23 träffarna som vi såg som tillämpliga för vår studie.

Vi gick då vidare med att söka på *juvenile offenders*, den term som vi hittat då vi sökte på juvenile delinquency i thesaurus. Denna sökning gav 3103 träffar. Vi kombinerade sedan juvenile offenders med community service vilket gav det ringa antalet av 15 träffar. Efter en genomgång av titlar och abstracts visade sig ingen vara relevant för vår studie.

Vid en sökning på Socialstyrelsens webbplats med sökordet Ungdomstjänst fick vi 20 träffar som alla på ett eller annat sätt berörde Ungdomstjänst. Av dessa var flera av träffarna dubletter och ett flertal ansåg vi ej vara relevanta för den inriktning som vi har på vår studie. Det var emellertid tre träffar som vi ansåg intressanta att titta närmare på.

Den första av dessa var Socialstyrelsens allmänna råd, *Handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare* publicerad den 23 december 2008.⁴⁹ Detta är en sammanfattning av hur ungdomstjänst bör utformas i förhållande till lagens intentioner. Den var intressant såtillvida att det är en skrift som rimligen de flesta som arbetar med ungdomstjänst bör förhålla sig till och därför påverkar de ungdomar som genomfört påföljden.

Den andra träffen vi ansåg intressant visar de olika svenska effektstudier som har genomförts, är aktuella eller planeras genomföras om insatser som berör socialt arbete. Bland dessa fanns en studie som berör ungdomstjänst, ett projekt som Stockholms ungdomstjänst genomför. Projektet inleddes i april 2007 där Stockholms Ungdomstjänst ska utvärdera effekten av två olika typer av manualbaserade påverkansprogram med kognitiv inriktning vilken beräknas vara klar i juni 2010.⁵⁰ Då denna studie ännu inte är färdigställd är det således inte något vi kan använda oss av i vår uppsats.

Slutligen var den tredje träffen, vilken vi ansåg vara av stor vikt för vår studie, en sammanställning av översikter av effekter på återfall i kriminalitet genomförd av IMS (Institutet för utveckling av Metoder i Socialt arbete) och publicerad av Socialstyrelsen i november 2008. Sammanställningen, *Insatser för unga lagöverträdare*, överblickar de översikter som finns beträffande faktorer som påverkar återfall i kriminalitet. Undersökningen avskärmar sig till att undersöka sådana insatser som används i det sociala förebyggande arbetet för att motverka fortsatt brottslighet bland ungdomar i åldersgruppen 12-18 år. Översikten riktar sig endast till delen av ungdomstjänst som rör oavlönat arbete och inte delen annan särskild verksamhet. Efter omfattande genomsökningar utav internationella databaser efter både översikter och primärstudier framkommer det att det inte finns relevanta översikter på området. Med anledning av detta gör författarna bedömningen att det inte är möjligt att dra

⁴⁹ SOSFS 2008:30

⁵⁰ Socialstyrelsen.se - Svenska effektstudier om insatser som berör socialt arbete.

någon slutsats om huruvida ungdomstjänst har effekter för återfall i brott eller inte.⁵¹ Denna bild av kunskapsläget bekräftas av vår egen genomgång av databasen CSA ovan.

Vid en sökning på Brottsförebyggande rådets webbplats med sökordet ungdomstjänst fick vi 62 träffar. Vid en genomgång visar sig ett flertal vara artiklar från Brottsförebyggande rådets tidsskrift *Apropå*. Ett stort antal av träffarna utgörs också av olika statistiska sammanställningar av exempelvis lagföringar och återfall i brott. Det fanns även en del rapporter som behandlar ungdomstjänsten så som den såg ut med 1999-års reform, alltså innan den lagändring av ungdomstjänst som är aktuell för vår uppsats. Dessa rapporter fokuserar inte heller på ungdomars upplevelse utan snarare på socialtjänstens tillämpning av påföljden. Det finns dock en del av intresse för vår undersökning.

I rapporten *Sju ungdomar om sin rättegång* intervjuas sju ungdomar om deras upplevelser av sina rättegångar. Tre av ungdomarna dömdes till ungdomstjänst, dock till påföljden så som den såg ut med 1999-års reform. I undersökningen ingår även att titta på ungdomarnas upplevelse av tiden från brott till rättegång men också av upplevelsen av tiden från dom till påbörjad påföljd. Det framkommer bland annat konsekvensprincipen försvagas i de fall där tiden från rättegången till straffets verkställande upplevs som alltför lång, vilket är fallet för ett par av ungdomarna i rapporten.⁵² Detta är något som är intressant för oss att titta på då även vi intresserar oss av ungdomarnas upplevelse tiden från domen till påbörjad ungdomstjänst. Rapporten ovan påpekar dock att deras resultat inte är generaliserbart med hänvisning till urvalet.

Vi har även haft användning av regeringens hemsida där vi genom att söka på ungdomstjänst fann SOU 2004:122 *Ingripanden mot unga lagöverträdare*. Denna rapport är intressant för vår uppsats då den utvärderar 1999-års påföljdsreform för unga lagöverträdare samt utreder och föreslår förändringar rörande ungdomstjänst med utgångspunkt från denna reform. Flera av dessa förslag är realitet i dagens lagstiftning rörande ungdomstjänst.

⁵¹ www.socialstyrelsen.se - Svenska effektstudier om insatser som berör socialt arbete

⁵² Frodlund, 2002

4. Teori

I nedanstående avsnitt har vi för avsikt att presentera vår teoretiska ansats. Vi har valt att utgå från KASAM och Symbolisk-interaktionism/Stämplingsteori. Vi valde stämplingsteori då vi hade en tanke om att ungdomar som blev dömda till Ungdomstjänst eventuellt kan uppfatta sig som stämplade och utifrån det bilda sig en uppfattning om att de är mindre värda, lägre samhällsmedborgare o.s.v. och genom detta skapa sig en identitet som avvikare. Vad gäller KASAM är detta en teori som i vårt fall är en väldigt bra teoretisk utgångspunkt. Den samstämmer bra med vårt område, och de straffrättsliga principer som är ett återkommande tema i uppsatsen. Vår bedömning är att dessa teorier passar sig väl för vår studie.

4:1 KASAM

Grundaren till begreppet KASAM (Känsla Av SAMmanhang) är den amerikansk-israeliske sociologen Aaron Antonovsky (1923- 1994).⁵³ Antonovsky presenterar sin teori i boken *Hälsans mysterium* (2005) där han söker förstå hur det kommer sig att vissa människor hanterar motgångar bättre än andra. Han ser genom sin teori till det salutogenetiska och inte det patogenetiska. Medan det patogenetiska synsättet fokuserar på vad det är som utlöser sjukdomar, fokuserar det salutogenetiska perspektivet på vilka faktorer som främjar det friska. Det är här Antonovskys teori om KASAM blir av vikt. KASAM bygger på tre centrala begrepp; *Begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Det är dessa tre begrepp som tillsammans bildar den känsla av sammanhang som får individen att klara bland annat kriser och motgångar bättre än andra. Vi kommer här ge en kortfattad genomgång för vart och ett av dessa tre begrepp.

- *Meningsfullhet* är det begrepp som Antonovsky (2005), beskriver som KASAM:s motivationskomponent. Med detta menar han i vilken grad individen känner att livet har en innebörd, att det finns saker som är värda att engagera sig i och investera sin energi i. Det är även detta begrepp som Antonovsky anser vara den viktigaste komponenten, utan denna blir de andra komponenterna inte särskilt verkningsfulla.⁵⁴
- *Begriplighet* är viktigast näst efter meningsfullhet och står för den möjlighet individen har att uppleva den rådande situationen som begripbar och sammanhängande. En person som har en hög grad av begriplighet kommer att kunna hantera de situationer som uppstår då denne kan sortera intryck och förklara den rådande situationen.⁵⁵
- *Hanterbarhet* är den sista komponenten men absolut inte oviktig. I detta begrepp rymms individens resurser. Då åsyftas både individens egna resurser och exempelvis de resurser som kollegor och familj kan stå för. Det är dessa tillgångar man använder sig av för att möta de hinder man råkar ut för i livet.⁵⁶ *Har man en hög känsla av hanterbarhet kommer man inte känna sig som ett offer för omständigheterna eller tycka att livet behandlar en orättvist.*⁵⁷

⁵³ www.ne.se

⁵⁴ Antonovsky, 2005

⁵⁵ Antonovsky, 2005

⁵⁶ Antonovsky, 2005

⁵⁷ Antonovsky, 2005, sid 45

Även om komponenterna är graderade efter relevans är det ändå en helhet som måste vägas in. Om en problemhantering ska bli framgångsrik måste samtliga komponenter finnas med. För att göra bilden av KASAM tydligare så väljer vi nedan att redovisa Antonovskys egna definition av begreppet från boken *Hälsans mysterium*.

Känslan av sammanhang är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att (1) de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, (2) de resurser som krävs för att man skall kunna möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, och (3) dessa krav är utmaningar, värda investering och engagemang.⁵⁸

Vi kommer att använda oss av KASAM i vår analys som i sin tur ska utgå ifrån de intervjuer och den enkätundersökning vi genomfört. Vi kommer att knyta de tre centrala begreppen *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet* till vad som framkommer i förarbeten, lagtext och samhällets straffrättsliga principer.

4:2 Symbolisk interaktionism och Stämplingsteori

Stämplingsteorin härstammar från den symboliska interaktionismen vilken utvecklades i början av 1900-talet. En av grundarna till den symboliska interaktionismen var George Herbert Mead men begreppet tillkom först 6 år efter hans död. Inom den symboliska interaktionismen har man ett så kallat inifrånperspektiv där man koncentrerar sig på samspelet mellan individ och samhälle.⁵⁹

En annan frontfigur inom den symboliska interaktionismen, Charles H Cooley, ansåg att för att förstå samhället måste vi även studera individen och för att förstå individen måste vi även studera samhället. Med detta menar han att det råder en konstant växelverkan mellan dessa två. Vidare beskriver Cooley att *det enskilda medvetandet inte kan skiljas från den sociala kontexten utan bildar en aspekt av den*.⁶⁰ Detta innebär att individen hela tiden påverkas av de människor han/hon kommer i kontakt med och att det *sociala jaget* på så vis växer fram. Detta sker i en process där individen speglar jaget (spegeljag) genom att föreställa sig omgivningens bild av jaget samt hur omgivningen ser på och bedömer den bilden vilket i sin tur leder till att jaget inför omgivningens bedömning och syn antingen skäms eller känner stolthet.⁶¹ Då vi inte kan veta hur andra tänker om oss är det snarare det vi tror att andra tänker om oss som vi speglar jaget emot. Denna föreställning om andras tankar grundar sig bland annat på de reaktioner, gester och uttryck som vi möter i vår kontakt med omgivningen.⁶²

Ytterligare en potentat inom detta område är Erving Goffman, förespråkare för den del inom den symboliska interaktionismen som betecknas som den *dramaturgiska skolan*. Goffman menar att man kan se livet som en teaterföreställning, att vi alla är skådespelare med en rad olika roller. Han menar vidare att genom att iträda olika roller beroende på situation försöker

⁵⁸ Antonovsky 2005 sid 46

⁵⁹ Hilte 1996

⁶⁰ Hilte, 1996. Sid 110

⁶¹ Hilte, 1996

⁶² Hilte, 1996

vi anpassa oss och ge en så passande bild av oss själva som möjligt, detta för att vi önskar framställa oss i så bra dager som möjligt. Goffman skiljer här på det som sker öppet, offentligt och vad som sker i det privata, han pratar då om en främre och en bakre region. Den främre regionen är det som offentligheten ser, när man spelar en av sina roller. Den bakre regionen symboliserar det som sker bakom kulissen, det vi som åskådare inte får se, det är detta som individen har för avsikt att dölja. Det kan vara små saker som en smutsfläck på skjortan som personen försöker dölja till de större, exempelvis alkoholism eller ett kriminellt leverne.⁶³

Det är ur dessa tankar som stämplingsteorin växt fram. Stämplingsteoretikerna anser att samhällets reaktioner på en avvikande handling är av central betydelse för att förstå det avvikande beteendet.⁶⁴ Stämplingsteoretikerna menar vidare att avvikande beteende inte skapas av samhälleliga förhållanden utan istället definieras av dem. Man fokuserar här på hur omgivningen reagerar på en viss handling och hur denna reaktion påverkar individen som begått handlingen.⁶⁵ Om en individ utpekats som brottsling kan detta i sin tur leda till att individen blir det den beskrivs vara. Edwin Lemert beskriver hur avvikelsen som process ser ut genom att dela upp orsakerna i *primär* och *sekundär* avvikelse. Den primära avvikelsen visar på bakomliggande faktorer bland annat biologiska, sociala eller kulturella, som lämnar få avtryck på individen. Den avvikande handlingen kan i dessa fall ses som ett misstag som därmed inte uppmärksammas. Den sekundära avvikelsen däremot hänvisar till det skeende då avvikelsen inte kan förklaras som "normal". Då individen inte längre kan förklara sitt beteende inom ramen för socialt accepterade handlingar kan detta leda till att individen identifierar sig med det avvikande beteendet för att på så vis anpassa sig till omgivningens reaktioner och de problem dessa skapar. Något som kan visa sig i hur individen klär sig, uppträder och pratar då avvikarrollen integreras i identiteten.⁶⁶

Stämplingsteorin har kritiserats då dess fokus har legat främst på den sekundära avvikelsen. Den uppmärksammar således inte under vilka förhållanden personer som blir stämplade levtt under innan det begått en avvikande handling eller vilka faktorer som kan ha lett fram till denna avvikande handling.⁶⁷

⁶³ Angelöw & Jonsson, 2000

⁶⁴ Hilte, 1996

⁶⁵ Sarnecki, 2003

⁶⁶ Hilte, 1996

⁶⁷ Hilte, 1996

5. Metod

Vi kommer i följande kapitel redovisa för våra metodologiska tillvägagångssätt. Vi har valt att använda oss av både en kvalitativ del och en kvantitativ del. Med hjälp av den kvantitativa vill vi se tendenser bland respondenterna vilka vi sedan med hjälp av den kvalitativa kan illustrera. Vi kommer nedan att redovisa dessa i två separata delar, först redogör vi för vår kvantitativa del vilken följs av den kvalitativa.

5:1 Kvantitativ metod

5:1:1 Kvantitativ telefonenkät

I vår ursprungsidé hade vi för avsikt att genom en postenkät tillfråga ett större urval ungdomar spridda över en större del av landet. Efter konsultation med vår uppsatshandledare växte idén om en telefonenkät fram. Vi ansåg att denna form av enkät skulle gå snabbare att genomföra än en postenkät.

Att intervjua per telefon är något som går både snabbare att genomföra och ger ett lägre bortfall än vad en postenkät ger. Man slipper även allt det extra arbete i form utav påminnelser som ofta krävs vid postenkäter. En annan fördel är den att man matar in de data man får direkt vid intervjun. Vi kunde därmed hålla oss ajour över svarsfrekvensen då vi efter varje samtal kunde se hur många av de vi ringt till som svarade samt ville medverka i vår undersökning. En annan fördel är att risken för att frågorna missuppfattas minskar då man kan förtydliga frågorna under tiden som de besvaras. För ett att få ett bra resultat ställs dock krav på intervjuarens skicklighet. En nackdel kan här annars vara att intervjuaren kan styra eller leda svaren medvetet eller omedvetet så att informanten svarar som intervjuaren vill eller som respondenten tror att intervjuaren vill (intervjuareffekt).⁶⁸

I utformandet av vår intervjuguide försökte vi konstruera ett verktyg som kunde hjälpa oss att besvara vårt syfte. Den kvantitativa telefonenkäten formulerade vi därför utifrån att vi ville ha reda på respondenternas subjektiva upplevelse av påföljden med syfte att kunna urskilja vilka tendenser som är rådande. Vidare har vi använt oss av några av de riktlinjer Körner & Wahlgren (2002) drar upp i *Praktiskt statistik*. Vi har således försökt att undvika prestigeladdade frågor som kan leda till prestigebias då respondenten svarar som den finner mer normativt eller önskvärt. En annan viktig aspekt i utformandet av frågorna var att de skulle vara lätta att förstå och svara på samt att antalet inte skulle vara större än att det skulle gå att besvara dem på 3-5 minuter. Körner & Wahlgren menar här att man bör försöka begränsa antalet frågor då frågorna ofta blir slarvigare ju fler de är och därmed sänker kvalitén.⁶⁹

Med detta som utgångspunkt samt att telefonenkäten inte skulle ödsla respondenternas tid valde vi att endast ha slutna frågor med fastställda svarsalternativ. Då vi fått kontaktuppgifter till ungdomarna från UTG ringde vi upp dessa och frågade om de kunde tänka sig att besvara vår enkät, vi berättade att vi var socionomstuderande och ringde med tillstånd från UTG, vidare talade vi om att enkäten ligger till grund för en uppsats som tjänar att belysa ungdomars upplevelse av påföljden ungdomstjänst.

⁶⁸ Körner & Wahlgren, 2002

⁶⁹ Körner & Wahlgren, 2002

5:1:2 Urval - Kvantitativt

Avsikten med vår kvantitativa del är att studera upplevelsen av påföljden Ungdomstjänst, det vore naturligtvis önskvärt att tillfråga samtliga ungdomar som avtjänat påföljden sedan den trädde ikraft 2007. Detta är i vårt fall inte möjligt på grund av tidsbrist.

Vi fick därför göra en avvägning av hur stort antal som skulle vara hanterbart men ändå var så pass stort att det skulle ge värdefull empiri till vår studie. Första steget var dock att definiera vår population vilket innebär att vi skulle bestämma de kriterier våra informanter skulle uppfylla för att kunna ge oss den information vi behöver för vår frågeställning. En huvudregel är här att begränsa urvalet till enbart det som är väsentligt för syftet med studien.⁷⁰ Vi bestämde oss därmed att rikta oss enbart till ungdomar som blivit dömda och avtjänat sin ungdomstjänst i Göteborg samt att de skulle ha varit klara med den sedan minst tre månader tillbaka. Anledningen till att vi begränsade oss till ungdomar som genomfört sin ungdomstjänst hos Ungdomstjänst Göteborg är dels att vi hade kontakter på UTG som kunde hjälpa oss med nödvändiga uppgifter, dels för att de arbetar med så många stadsdelar att vi då kunde få ett brett urval med ungdomar från flera stadsdelar i Göteborg. Att vi begränsat oss till ungdomar som dömts till och genomfört ungdomstjänst är för att vårt syfte är att utforska ungdomarnas upplevelse av påföljden, något som kräver att de kan se på sin upplevelse retrospektivt. Vi tyckte här att en minsta gräns på tre månader bör ha förflutit för att de ska ha kunnat reflektera över sin upplevelse samtidigt som det inte ligger för nära inpå.

För att få fram respondenter för vår telefonenkät kontaktade vi således UTG. Vi bad de anställda på Ungdomstjänst att på ett så förutsättningslöst sätt som möjligt plocka fram kontaktuppgifter till ett 40-tal ungdomar som samtliga avtjänat sin Ungdomstjänst sedan minst tre månader tillbaka. Innan vi kunde få några uppgifter skrev vi under ett avtal där vi förband oss till de regler om sekretess som är gällande. Vi fick då godkännande från UTG att genomföra enkätundersökningen i deras namn. Därefter fick vi tillgång till kontaktuppgifter till 45 presumtiva respondenter som samtliga lämnat sitt medgivande att bli kontaktade av UTG.

5:2 Kvalitativ metod

5:2:1 Kvalitativ intervju

Våra kvalitativa intervjuer har tagit sin utgångspunkt utifrån resultaten som framkommit från den kvantitativa undersökning vi tidigare gjort. Resultaten från enkäten har varit relativt samstämmiga varpå vi funnit det intressant att fördjupa oss i vissa av svaren då det är relevant att se vilka faktorer som formar ungdomarnas upplevelser, ett mål vi anser lättast att nå via kvalitativa intervjuer då dessa är särskilt lämpliga då man exempelvis vill beskriva en människas upplevelser.⁷¹

Intervjuer som är av explorativ art är vanligtvis öppnare och mindre strukturerade.⁷² Då vår undersökning kan sägas vara explorativ såtillvida att vi vill utforska ungdomars upplevelser av ungdomstjänst har vi valt att göra en semistrukturerad intervjuguide. Att den är just semistrukturerad och inte helt strukturerad beror på att det är ett antal frågor som vi velat ställa till samtliga ungdomar för på så vis kunna jämföra resultaten samtidigt som vi velat lämna utrymme för ungdomarnas egna berättelser. Detta utrymme har dock varit relativt

⁷⁰ Körner & Wahlgren, 2002

⁷¹ Kvale, 1997

⁷² Kvale 1997

begränsat då vi önskat hålla intervjuerna korta, 30-40 minuter för att inte få ett oöverskådligt material. Något som vi också anser ha varit viktigt för att få informanterna att ställa upp för intervju.

Vi har konstruerat vår intervjuguide till stor del utifrån den kvantitativa intervjuguiden där intervjuerna ska verka illustrerande åt enkätresultatet. Kvale (1997) menar att frågorna i semistrukturerade intervjuer med fördel tematiskt kan relateras till ämnet som är syftet med intervjun samt de teoretiska frågeställningar som ligger bakom undersökningen. Det stämmer väl överens med de tillvägagångssätt vi haft där vi använt oss av ovan nämnda straffrättsliga principer samt tanken om meningsfullhet som teman i skapandet av intervjuguiden precis som vi gjorde i den kvantitativa intervjuguiden. Något som underlättar analysen av intervjuerna då vi på förhand har färdiga teman att analysera intervjuerna utifrån.

Innan intervjuerna har vi följt de riktlinjer Kvale redogör för i *Den kvalitativa forskningsintervjun* gällande intervjusituationen. Vi har därmed inför samtliga informanter förklarat syftet med intervjun samt hur vi ämnat presentera våra resultat. Vi har vidare ägnat några minuter för lättsamt småprat för att på så vis skapa en god kontakt och ett bra samtalsklimat. Vi har även efter intervjuerna ägnat tid till att på ett mer avslappnat sätt diskutera igenom hur intervjun gått och ge feedback till informanten för att bekräfta att dessas upplevelser varit viktiga för vår undersökning.⁷³

Då vi i enlighet med Kvale anser att intervjun i dess muntliga form är den viktigaste har vi försökt akta oss för att bara se på den som ett stycke text så som den kan framstå efter transkribering.⁷⁴ Vi har därför direkt efter intervjuerna genomförts och informanten lämnat rummet tillsammans diskuterat igenom den information vi fått under intervjun. Vi har då försökt uppmärksamma kroppsspråk och tonfall för att på så vis finna om budskapet i något fall varit inkongruent och informanten exempelvis varit ironisk och menat det motsatta mot vad som skulle framkomma om man bara tar hänsyn till vad som framkommer efter en transkribering av texten. Då vi varit två intervjuare vid intervjuerna har vi haft fördelen att den ena av oss kunna ställa frågorna medan den andra kunnat koncentrera sig på att ta anteckningar och uppmärksamma just dessa ickeverbala budskap. Något som vi anser underlättat tolkningen av intervjuerna i ett senare skede.⁷⁵

5:2:2 Urval - Kvalitativt

Vår förhoppning när vi planerade våra kvalitativa intervjuer var att intervjua 2 ungdomar från vardera stad aktuella i vår studie vilket skulle innebära 6 stycken intervjuer totalt. Vi bestämde oss för att 6 intervjuer var en lagom nivå i samråd med vår handledare då det skulle ge oss en möjlighet att se om upplevelserna skiljde sig åt mellan städerna. Intervjuerna var då tänkta som en fördjupning av de resultat som framkom i enkäten.

Ett första steg var att sätta upp vilka kriterier som skulle gälla för vår rampopulation. Vi bestämde då att även här rikta oss till ungdomar som dömts till och genomfört ungdomstjänst samt att de skulle ha avslutat den sedan minst tre månader tillbaka. Därefter tog vi kontakt med personal i Mölndal, Uddevalla och Göteborg för att se om dessa kunde hjälpa oss att få fram informanter. Vi bad dem att försöka få fram informanter på ett så förutsättningslöst sätt som möjligt. Personalen i Uddevalla och Mölndal tog kontakt med två presumtiva respondenter i vardera staden och frågade om de kunde tänka sig att ställa upp på en intervju. Detta visade sig fungera väl och efter att ungdomarna blivit informerade från personalen i berörd stad/kommun gav de sitt medgivande till att vi fick kontakta dessa per telefon. I

⁷³ Kvale, 1997

⁷⁴ Kvale, 1997

⁷⁵ Kvale, 1997

Göteborg fick vi av UTG telefonnummer till eventuella informanter för att själva kontakta dessa och tillfråga dem om de ville medverka i vår studie.

När vi skulle kontakta informanterna till de kvalitativa intervjuerna stötte vi på problem. En av ungdomarna från Mölndal svarade inte då vi ringde upp denne. Vi försökte vid ett flertal tillfällen men gav sedan upp då vi insåg att denne kan ha valt att inte svara som en strategi för att slippa medverka i studien. I Uddevalla fick vi tag i båda de ungdomar som ställt sig positiva till att medverka i intervjun. En av dem dök sedan inte upp vid avtalad tid och på grund av avståndet mellan Göteborg och Uddevalla samt andra svårigheter med att boka in en ny tid fick vi ge upp försöken att genomföra den intervjun. Utifrån dessa svårigheter samt att tiden var knapp valde vi att begränsa oss till att genomföra tre intervjuer med en ungdom från vardera stad i vår studie. Detta innebar vidare att intervjuerna inte fått den fördjupande karaktär av enkätresultaten vi först hoppats på utan snarare har de fått verka som illustrativa intervjuer som visar på eventuella förklaringar till de resultat som framkommer där. Vi anser dock att också detta tillvägagångssätt är tillräckligt för att visa på intressanta och relevanta resultat. Vårt urval till våra kvalitativa intervjuer består av således av 3 stycken ungdomar som alla precis som i den kvantitativa delen har avslutat sin ungdomstjänst tidigast 3 månader innan intervjuerna.

5:3 Bortfallsanalys

Vår totala summa av presumtiva respondenter till vår telefonenkät var från start 45 stycken, varav vi fick tag på 27 stycken via telefon. Här tackade en nej till medverkan medan resterande 26 ställde sig positiva. Svartsbortfall är något som finns i olika utsträckning i alla statistiska undersökningar. I vår undersökning var dock svarsfrekvensen på vår telefonenkät väldigt hög då endast en person avböjde. Sammanlagt var det således 18 ungdomar som vi inte fick tag på. Några få av telefonnumren hade inte längre någon abonnent men majoriteten svarade helt enkelt inte. Vi funderade kring att söka upp alternativa nummer genom webbaserade söktjänster så som Eniro.se. Vi valde dock att efter mycket övervägande avstå från detta med anledningen att ungdomarna givit sitt medgivande att bli kontaktade på ett specifikt telefonnummer. Vi ser därför en risk att ett sådant tillvägagångssätt för få tag på respondenterna skulle kunna uppfattas som integritetskränkande från deras sida. Vi ansåg vidare att 26 svarande av de 27 vi fått tag på var en tillräckligt bra svarsfrekvens för vår studie.

Resultatet i vår enkätundersökning är generellt väldigt positivt och de allra flesta av respondenterna är nöjda med upplevelsen av sin ungdomstjänst. Man kan vidare spekulera i kring huruvida de 18 vi inte fått tag på skiljer sig åt från de som medverkat i vår studie. Vanligtvis skiljer sig de individer som väljer att inte medverka i en undersökning från de som väljer att medverka.⁷⁶ Det kan till exempel vara så att de som inte svarar utgörs av ungdomar som har en socialt rörigare livssituation. Det kan vidare vara så att det är en grupp som väljer att inte svara på okända telefonnummer. I detta fall har dessa 18 ungdomar inte gjort ett aktivt val att inte medverka då vi ringt dem via telefon utan att få kontakt med dem. De vet alltså inte att vi sökt dem eller i vilket syfte då vi inte lämnat något meddelande på deras telefonsvarare. Anledningen att vi valt att inte lämna någon information om vår undersökning via telefonsvarare är dels att vi inte kan vara säkra på att innehavaren av numret är den vi söker samt att det skulle bli svårt att på ett bra sätt få med relevant information på ett kort meddelande.

⁷⁶ Körner & Wahlgren, 2002

5:4 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

5:4:1 Reliabilitet

Reliabilitetsbegreppet åsyftar att mätningarna som har gjorts i studien ska ha utförts korrekt för att resultatet ska anses pålitliga.⁷⁷ Vi finner det riskfyllt att tala om reliabilitet och tillförlitlighet när det gäller kvalitativa intervjuer. Den ”mätning” som vi utfört i och med intervjuerna är förvisso tillförlitligt och korrekta för oss som intervjuare men eftersom tolkningarna är våra egna och dessa påverkas av vår förståelse är det inte säkerställt att samma resultat skulle framgå om någon annan skulle genomföra samma studie.

När vi genomförde vår telefonenkät berättade vi att vi var socionomstuderande och gjorde undersökningen i samarbete med UTG. Detta tror vi kan minska reliabiliteten något då ungdomarna eventuellt uppfattade oss som representanter från en myndighet och på så vis kan svaren ha förskönats. Två av intervjuerna genomfördes i ungdomstjänsts lokaler där dessa informanter gjort sin ungdomstjänst. Det kan finnas en risk att detta färgar resultatet på så vis att informanterna eventuellt kan se oss intervjuare som representanter för ungdomstjänst och inte som neutrala forskare. Det finns även en risk för prestigebias då ungdomarna eventuellt vill framställa sig som de tror samhället ser som önskvärdt. Det har inte gått att undvika helt. Ett exempel på en sådan fråga i vår intervjuguide är frågan - Har du blivit dömd eller varit misstänkt för brott efter avtjänad ungdomstjänst? Man kan här tänka sig att ungdomen väljer att svara på ett sätt som framställer individen i bättre dager, något som i sin tur kan leda till systematiska fel.⁷⁸ I telefonenkäten har ungdomarna haft färdiga svarsalternativ att ta ställning till varpå undersökningen inte fångar in nyanser och inte heller lämnar möjlighet för den tillfrågade att förklara ett resonemang. Att svarsalternativen redan är konstruerade kan leda till att vi missar nyanser. Vidare kan vi spekulera kring huruvida den som svarar på enkäten faktiskt är den person som vi önskade nå. Vi försökte ändå försäkra oss om detta genom att vi lät dem uppge sitt namn innan vi presenterade oss.

Det faktum att vi är ovana intervjuare kan spela in på graden av reliabilitet.⁷⁹ För att undvika att vår ovana som intervjuare skulle inverka på resultatet valde vi att ha en hög grad av standardisering, vi hade färdiga mallar som vi utgick ifrån både vad gäller den kvantitativa delen och den kvalitativa. Det finns ändå en risk att vi kan ha ställt en del frågor ledande. Det vi anser stärka vår reliabilitet är det faktum att vi båda har varit med under samtliga intervjuer och när vi har gått igenom intervjuerna i efterhand har vi varit samstämmiga gällande resultatet. Vi har även använt oss av en ”voice recorder” under intervjuerna, genom detta har vi haft möjlighet att lyssna igenom intervjuerna i efterhand och på så vis kunnat fånga upp nyanser som vi annars kunnat missa. Detta bör vara ett passande sätt då det fångar in tonfall och dylikt.⁸⁰

⁷⁷ Svenning, 2003

⁷⁸ Körner & Wahlgren, 2002

⁷⁹ Svenning, 2003

⁸⁰ Kvale, 1997

5:4:2 Validitet

Det finns många tankar och idéer av hur man ska tolka begreppet validitet.⁸¹ Genomgående tycks det vara att man ska ha undersökt det man har haft för avsikt att undersöka och inget därtill.⁸² Vi har i såväl den kvalitativa delen som i den kvantitativa använt oss av standardiserade mallar varpå vi genom hela arbetet använt oss av samma frågor oavsett intervjuare. Intervjuguiden och telefonenkäten är konstruerad för att svaren på frågorna ska besvara vårt syfte. Gällande den kvalitativa delen i vår studie kan den sägas ha en lägre grad av validitet då vi som författare har tolkat vad som har framkommit i intervjuerna. Det som stärker validiteten är det faktum att vi har haft en hög grad av standardisering i vår intervjuguide. Samtliga informanter har fått samma frågor riktade till sig. Våra frågeställningar har besvarats av informanterna med undantaget om lagstiftarens intentioner som vi har besvarat genom att studera lagtext och förarbeten. Då vårt syfte är att undersöka ungdomars subjektiva upplevelse av påföljden tror vi att validiteten här kan minska. Då vi har använt oss av en hög grad av standardisering bör dessa mallar kunna användas av andra för att göra en liknande studie igen, något som stärker validiteten i vår undersökning.⁸³ Vi anser att vi har undersökt vad vi ämnat undersöka varpå uppsatsen bör bedömas som valid.

5:4:3 Generaliserbarhet

I vår kvantitativa del innefattas endast ungdomar som gjort sin ungdomstjänst genom UTG:s försorg i Göteborg. Ifall vi hade genomfört vår enkät i en annan stad kan resultatet ha blivit annorlunda eftersom det finns stora skillnader i ungdomstjänstens uppbyggnad mellan olika kommuner. Vad gäller generaliserbarhet anser vi därför att den är låg. Vi har dock inte haft för avsikt att kunna generalisera utan endast visa på eventuella tendenser som är rådande. Vidare är vårt urval allt för litet för att vi ska kunna generalisera kring ungdomarnas upplevelser. Utifrån det resonemang vi för i vår bortfallsanalys (se kap. 5:3) vet vi inte heller om urvalet är representativt för alla de som genomfört sin ungdomstjänst.

Gällande de kvalitativa intervjuerna går det att argumentera för att den bild som framkommer där kan ha en viss grad av generaliserbarhet. Att vi intervjuat ungdomar som dömts till och genomfört ungdomstjänst innebär att de tillhör en grupp som har speciella erfarenheter vilka ligger inom ramen för vårt syfte. Man kan genom *analytisk generalisering* göra en bedömning om huruvida de resultat vi får fram kan verka vägledande för andra liknande situationer.⁸⁴ Ungdomarnas berättelser är samstämmiga såtillvida att de lyfter samma saker som viktiga i påföljden och de motsvarar resultaten från enkäten. Detta trots att de dömts till olika antal timmar och har genomfört sina ungdomstjänster i tre olika städer med olika utformning av påverkansdelen. Utifrån detta vill vi argumentera för att de kvalitativa intervjuerna i viss mån är generaliserbara för andra ungdomar. Om vi hade genomfört samtliga 6 planerade intervjuer hade detta kunnat öka generaliserbarheten. Med detta sagt har det främsta målet med intervjuerna inte varit att producera generaliserbara resultat utan att vara illustrativa till de tendenser som framkommit i enkäten.

⁸¹ Kvale, 1997

⁸² Svenning, 2003

⁸³ Svenning, 2003

⁸⁴ Kvale, 1997

5:5 Förförståelse

Det sätt vi beskådar världen vi lever i och det vi uppfattar genom våra sinnen är färgade av våra tidigare upplevelser. Våra tidigare upplevelser och erfarenheter finns med oss då vi tolkar vår omvärld. Denna tolkning är i allra högsta grad subjektiv och en absolut objektivitet bli omöjlig att uppnå.⁸⁵ I vårt fall har vi inte heller haft för avsikt att nå detta, och båda av oss har en relativt stor förförståelse inom ämnet för denna uppsats. Något vi fått under våra praktikperioder i samband med våra studier på socionomprogrammet i Göteborg. En av oss gjorde sin praktiktermin på Ungdomstjänst Göteborg och den andre gjorde sin praktik inom öppenvården i Mölndal. Vi fick därigenom kunskap inom området för Ungdomstjänst och såg här skillnader i hur olika kommuner arbetar med påföljden Ungdomstjänst. Med utgångspunkt i just denna skillnad blev vi intresserade av hur ungdomar som har genomgått Ungdomstjänst upplever påföljden och hur väl påföljden motsvarar lagstiftarens intentioner. Med utgångspunkt från vår förförståelse hade vi redan innan studiens början våra egna tankar och idéer om påföljden som säkerligen har spelat en roll i studiens utformande.

5:6 Etiska riktlinjer

Vi har förhållit oss till de gällande forskningsetiska principer gällande forskning som rör det sociala forskningsområdet. Vi utgår från de rekommendationer som är gällande humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. De vetenskapliga riktlinjerna inom denna disciplin är främst *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*.⁸⁶

Med informationskravet menas att vi som forskare skall klargöra vilket syfte vi har med studien. I samtyckeskravet påvisas det att de personer som intervjuas eller i annan form deltar i studien själva beslutar över sin medverkan, med andra ord kan dessa välja att avsluta sin medverkan utan att bli ifrågasatta för deras beslut.⁸⁷ Samtliga personer som har deltagit i vår studie har lämnats information om vilket syfte vi har med studien, vi har poängterat syftet med studien samt att det är helt frivilligt att vara med. Vi har även informerat om att det går bra att avsluta sin medverkan när som helst utan att vi kommer att ifrågasätta deras beslut. Vi anser här att vi har uppnått informationskravet samt samtyckeskravet.

Konfidentialitetskravet redogör för vikten av att informationen som lämnas av de som omfattas av studien skall förvaras samt behandlas konfidentiellt, utan att obehöriga skall kunna tillgå uppgifterna/informationen.⁸⁸ Informationen om informanter/respondenter har förvarats i författarnas datorer som har varit lösenordsskyddade. Den information som framkommit i enkätundersökningen har vi avidentifierat i samband med inmatningen i SPSS. Vi har varit noga med att klargöra att informationen är skyddad samt att vi kommer att anonymisera respondenterna/informanterna. Vi har upplyst samtliga om att den enda information som eventuellt kan vara avslöjande är att vi kommer namnge städerna som informanterna kommer ifrån. Detta har samtliga godkänt. Då vi till en början hade som förhoppning att genomföra 6 intervjuer planerade vi att ge informanterna fiktiva namn där första bokstaven skulle vara samma som begynnelsebokstaven i namnet på den stad de kom ifrån. Då vi som vi redovisat i kapitel 5:2:2 genomfört 3 intervjuer valde vi att varken ge informanterna namn eller visa på vilken stad de kommer ifrån då ett sådant förfarande eventuellt skulle komma att inkräkta på konfidentialitetskravet.

⁸⁵ Svenning, 2003

⁸⁶ www.vr.se

⁸⁷ www.vr.se

⁸⁸ www.vr.se

Med nyttjandekravet menas att de uppgifter som framkommer under studien endast får användas i forskningsändamål.⁸⁹ Vad gäller nyttjandekravet så har respondenterna blivit informerade om att informationen endast kommer att användas i forskningssyfte.

Samtliga personer som har omfattats av vår studie har tagit del av dessa etiska riktlinjer. Detta har dock inte skett skriftligen då vi ansåg att ämnet inte var av sådan känslig karaktär, samt att då ej publicerat material skall förstöras efter arbetet är klart kommer vi ändå inte kunna styrka att respondenterna/informanterna tagit del av detta.

⁸⁹ www.vr.se

6. Resultat och analys

Vi kommer i kommande kapitel presentera vårt resultat och analysera detta utifrån våra teoretiska ansatser. Våra teman utgörs av de straffrättsliga principerna. Då vi anser att bemötande är en viktig del i det sociala arbetet kommer även detta att belysas i ett tema. Ämnet meningsfullhet kommer genomsyra samtliga teman då detta ska vara närvarande i alla delar av påföljden. Dessa teman kommer att presenteras var för sig och vi kommer visa resultat från både den kvantitativa och den kvalitativa undersökningen. Varje tema kommer att avslutas med en analys och en tolkning. Avslutningsvis kommer vi sammanfattande och i punktform redovisa de resultat som vi anser är viktigast.

Innan vi kommer gå in på de olika teman vi har, vill vi först visa på den övergripande bild vi fått från vår enkätundersökning. Då syftet med vår uppsats är att undersöka ungdomars upplevelse av att ha avtjänat ungdomstjänst ställde vi frågan: *Hur upplevde du din ungdomstjänst i stort?*

Vi ser här att 65,4 % upplevde ungdomstjänsten som *mycket bra* medan 3,8 % uppger att deras upplevelse av ungdomstjänst var *mindre bra*.

6:1 Förutsebarhet

Tanken om förutsebarhet är en av de straffrättsliga principerna som är gällande i lagen. Därför är det intressant att se hur ungdomarnas upplevelser återspeglar tanken bakom denna. I vår tolkning av förutsebarhet finns dels tanken om att straffet ska kunna gå att förutse då ungdomen begår ett brott. Dels ska det vid utdömt straff även framgå vad domen innebär. Detta bör ungdomen enligt oss informeras om både hos socialtjänsten samt hos de personer som ansvarar för verkställigheten av domen, alltså personalen på ungdomstjänsten.⁹⁰ Vi berörde inte denna fråga i vår enkätundersökning då vi inte fann en formulering som skulle passa det format vår telefonintervju krävde.

⁹⁰ SOSFS 2008:30

I våra kvalitativa intervjuer fick vi däremot möjlighet att fördjupa oss i frågan. Vi tillfrågade informanterna om de kände till påföljden innan de blev dömda samt om de fick någon information om påföljden innan verkställigheten. En informant uppger följande:

Nej, inte då. Inte min advokat eller så, det var när jag träffade (personal på ungdomstjänst) första gången. Fast jag trodde det skulle vara mer att man gick och plockade skräp och så. Med det var inte någon annan som förklarade det för mig.

De andra två informanterna uppger att det hade viss kännedom om påföljden innan domen föll. En av dem fick information av socialtjänsten vid ett tidigt skede i processen medan en annan fått höra om påföljden från bekanta. Informanten som ovan beskrivit att den inte fått information berättar vidare.

- Det var jobbigt eftersom man inte visste vad som skulle hända och var man skulle hamna. Sen hade jag ju mitt vanliga jobb och jag var orolig att jag skulle mista det. Och hur skulle det bli i framtiden om det står att man varit dömd.

I enkätundersökningen framkom det att 23,1 % av de tillfrågade upplevde att det tog lång tid från avkunnad dom till påbörjad ungdomstjänst. Det finns här en risk att vissa ungdomar går under vad de själva upplever som en lång tid utan information om vad som ska hända dem. Något som i så fall strider mot principen om förutsebarhet. Huruvida just dessa 23,1 % har fått information eller inte om påföljden i ett tidigt skede kan vi inte uttala oss om.

Analys

Utifrån Antonovskys teori om KASAM kan vi se att det finns tre centrala begrepp som tillsammans spelar en viktig roll i hur en individ hanterar svåra situationer. Samtliga medverkande i vår studie har det gemensamt att de alla har blivit dömda till påföljden ungdomstjänst, något som skulle kunna uppfattas som en motgång i deras livssituation. Hur ungdomarna hanterar denna situation kan utifrån KASAM förklaras utifrån vilken grad av meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet som ungdomarna besitter.⁹¹ Vi anser att utformningen av ungdomstjänsten kan spela en stor roll för hur ungdomen mobiliserar sina egna resurser för att hantera situationen. Komponenten begriplighet lyfter vikten av att individen ska ha möjlighet kunna förklara den rådande situationen och se den som begripbar och sammanhängande.⁹² Om en ungdom inte ges information om den påföljd den är dömd till kan detta utgöra ett hinder för detta. Av våra tre informanter uppger två att de inte fått någon adekvat information innan de kom i kontakt med de ansvariga för deras ungdomstjänst (dock hade samtliga viss information som nått dem via vänkretsen). Vi anser att det är svårt att se något som begripbart då man inte vet vad som kommer att hända. Avsaknaden av information kan eventuellt uppfattas stressande vilket belystes i citatet ovan. Vi ser det också som självklart att förutsebarheten minskar då information saknas om vad som kommer att hända. Utifrån vår empiri blir det uppenbart att när ungdomarna går långa perioder i ovisshet strider detta mot principen om förutsebarhet vilket då går stick i stäv mot vad tanken med ungdomstjänsten var när den infördes 2007. I förarbetet till lagen står att läsa att tanken med förändringen bland annat var att just stärka principen om förutsebarhet⁹³. Det står även i socialstyrelsens allmänna råd att socialnämnden bör informera ungdomen om vad

⁹¹ Antonovsky, 2005

⁹² Antonovsky, 2005

⁹³ Prop, 2005/06:165

ungdomstjänsten innebär.⁹⁴ I citatet ovan framgår det att denne ungdom inte fått någon som helst information om påföljden och dess innebörd.

Trots att påföljden är en relativt ny företeelse verkar det bland våra informanter funnits en viss vetskap om påföljdens existens innan domen föll vilket kan anses ligga i linje med tanken om förutsebarhet. Vi kan se att samtliga informanter blivit väl informerade då de kommit i kontakt med personal på ungdomstjänst. Såväl i rättegången som i deras kontakt med socialtjänsten saknar vissa ungdomar information om påföljden. Vi ser det som önskvärt att förbättra information till ungdomarna i alla led. Något som vi också anser kunna gå att ordna utan större ansträngning.

6:2 Konsekvens

För att principen om konsekvens ska göras gällande ser vi i enlighet med lagen att straffet ska utdömas så att den dömde uppfattar kopplingen mellan brott och straff. För att detta ska bli tydligt bör straffet utdömas skyndsamt efter brottet. När domen vunnit laga kraft är det reglerat i socialtjänstlagen att påföljden skall verkställas så snart det kan ske.⁹⁵ Straffet bör utöver detta även vara kännbart för att denna princip ska uppfyllas. Det bör även på ett tydligt sätt framgå vad som sker om påföljden inte genomförs.⁹⁶

I vår enkätundersökning framkom det att 23,1 % upplevde att det tog lång tid mellan avkunnad dom och påbörjad ungdomstjänst. En majoritet av de tillfrågade upplevde förvisso att perioden mellan domen och verkställigheten inte var lång. Att 23,1 % ändå upplever tiden som lång kan i dessa fall vara en indikation på att principen om konsekvens för denna grupp brister. Av enkätresultaten framgår inte den faktiska tiden mellan dom och påbörjad ungdomstjänst. I intervjuerna uppger två stycken att de inte upplevde tiden mellan dom och straff som otjänligt lång. En informant uppger dock följande:

Det kändes inte som att jag tog mitt straff eftersom det var så lång tid efter att det hänt. Ett halvår efter hade känts ok, men att bara slappa i två tre år utan att något händer.

Vidare i intervjun uppger informanten att det tog uppskattningsvis 3 år från brott till avtjänad ungdomstjänst. Informanten kan inte erinra sig den exakta tiden från domen till första kontakten med ungdomstjänsten men upplevde att det tog lång tid, en period som upplevdes som mycket jobbig på grund av ovissheten. Vi anser att det i ovanstående fall har tagit alldeles för lång tid mellan brottet och fram till dess ungdomstjänsten påbörjades.

En annan aspekt av konsekvensprincipen är att det bör framgå vad som händer då utdömd påföljd ej efterlevs. Detta är något som ska tillgodoses genom en arbetsplan.⁹⁷ De tre städer som ingår i vår undersökning uppger att en arbetsplan upprättas vilket ligger helt i linje med lagen. I enkäten tillfrågade vi inte respondenterna om de fått information om vad som skulle hända ifall påföljden inte genomfördes. Däremot framkom det i intervjuerna att samtliga fått denna information vid deras första kontakt med ungdomstjänst.

En annan viktig aspekt av huruvida ungdomarna upplevde att samhället på ett tydligt sätt reagerade på det begångna brottet är ifall de upplevde de olika delarna i påföljden som straff. Vi frågade om detta och fick följande resultat:

⁹⁴ SOSFS, 2008:30

⁹⁵ 5 kap. 1b§ SoL

⁹⁶ SOSFS 2008:30

⁹⁷ 5 kap. 1b§ SoL

<i>Upplevde du arbetsuppgifterna som ett straff?</i>	Frekvens	Procent
Ja	19	73,1
Nej	7	26,9

<i>Upplevde du påverkansdelen som ett straff?</i>	Frekvens	Procent
Ja	13	50
Nej	13	50

Vi kan se här att det var fler som upplevde det oavlönade arbetet som ett straff (73,1 %) än påverkansdelen (50 %). Att det var fler som upplevde det oavlönade arbetet som straff tror vi har att göra med att denna del i samtliga fall utgjorde den största delen av ungdomstjänsten. I enkäten framkom det att 88 % hade en annan särskild verksamhet som ej överskred 3 timmar. I enkätundersökningen har respondenterna inte haft möjlighet att djupare förklara sina upplevelser utan har fått välja mellan färdiga svarsalternativ. Svaren i intervjuerna kan här hjälpa till att illustrera de tendenser enkäten visar på. Även i intervjuerna uppger samtliga att påföljden upplevts som ett straff, men snarare än att de är arbetsuppgifterna i sig som är jobbiga är det istället att behöva utföra dem gratis och på sin egen fritid som upplevs som straffande. Två av informanterna berättar:

Enda straffet för mig var att jag var tvungen att gå upp så tidigt. Men jag tyckte ändå att det var roligt att vara där ute, att komma ut lite från stan o så, egentligen var det inget straff.

Jag jobbade ju i två och en halv dag utan att tjäna några pengar, så man har ju lärt sig att man inte ska hålla på att göra dumma grejer egentligen.

Trots att de känner att straffet var en tydlig konsekvens upplever de inte att arbetsuppgifterna i sig var straffande, detta anser vi är ett gott betyg då arbetsuppgifterna enligt Socialstyrelsen inte enbart ska vara bestraffande utan också meningsfulla.⁹⁸ Alla tre av informanterna upplever påverkansdelen som bra. Det verkar här inte ha haft någon betydelse att de tre städer som gör sig gällande i vår studie har valt att utforma sin påverkansdel på vitt skilda sätt.

Det var faktiskt väldigt lärorikt, att prata om saker, droger o alkohol och så.

Analys

Som vi tidigare nämnt var det 23,1 % som upplevde denna tid som lång. En tid som kan ha upplevts som plågsam för vissa, vilket citatet ovan fått illustrera.

Det finns här en risk att principen om konsekvens försvagas om påföljden för ett brott dröjer alltför länge.⁹⁹ Detta är också något som går emot lagstiftarens intentioner och vi tror att detta kan påverka hur ungdomarna hanterar den situation de står inför. Precis som i ovanstående

⁹⁸ Socialstyrelsen 2008 – Insatser för unga lagöverträdare.

⁹⁹ Frodlund, 2002

tema blir KASAM-komponenten begriplighet aktuell även när det gäller hur ungdomarna upplever och hanterar tiden mellan domen och uppstarten av deras ungdomstjänst. Om väntetiden blir alltför lång kan detta innebära att det blir svårt att se situationen som sammanhängande. För en ungdom som står inför en påföljd är det av stor vikt att denne känner att straffet är en konsekvens på dennes handlingar varpå individen kan förklara den rådande situationen. Om denna känsla infinner sig kan ungdomen då känna att påföljden är meningsfull och värd att investera sin energi i.¹⁰⁰ Den rådande tendensen från både enkäten och intervjuerna är att de flesta inte upplevt att de tagit lång tid mellan dom och påbörjad ungdomstjänst. Med utgångspunkt i dessa resultat drar vi slutsatsen att handläggningstiden gått tillräckligt fort för att dessa ungdomar ska kunna se sin situation som begripbar vilket ökar chanserna att de även ska se påföljden som meningsfull.

Samtliga städer aktuella i vår studie utformar arbetsplaner med riktlinjer där det framgår vilka skyldigheter som åläggs ungdomen. Detta gör det tydligt för ungdomarna vad som händer ifall påföljden inte efterlevs vilket bekräftas av informanterna. Denna är något som hjälper ungdomen att uppleva situationen som begripbar då den får möjlighet att förklara den aktuella situationen.¹⁰¹

På frågan om huruvida de upplevde de olika delarna som straffande ansåg en majoritet att det oavlönade arbetet var det. Utifrån intervjuerna framkommer att det inte är arbetsuppgifterna utan snarare att det är oavlönat samt utförs på fritiden som ses som straffet. Gällande påverkansdelen ansåg 50 % den som straffande. Informanterna såg inte denna del som straffande. Utifrån frågan om detta kan vi se att det oavlönade arbetet utgjort en tydlig konsekvens vilket går i enlighet med lagen.¹⁰² Att påverkansdelen inte i lika stor grad upplevts som straff tror vi inte inverkar på konsekvensprincipen då denna utgör en mindre del av straffet.

6:3 Proportionalitet

När rätten utdömer en påföljd skall straffet i enlighet med den straffrättsliga principen om proportionalitet stå i proportion till det begångna brottet. När det gäller ungdomar ska rätten även ta hänsyn till den unges mognad och levnadssituation.¹⁰³ På frågan huruvida ungdomarna upplevde att straffet stod i proportionalitet till brottet berättade en av informanterna:

Jag fick nog ett lindrigare straff än vad man borde fått. Jag tyckte att det var ganska rimligt för det jag hade gjort.

Samtliga informanter tycker att de kom ganska lindrigt undan men en av dem ställer sig mer tveksam då denne upplevde att sin historia inte kom fram i rätten. Utifrån det brott straffet ändå grundade sig på anser ungdomen ändå att straffet var proportionerligt. I enkätundersökningen hade vi ingen fråga som direkt berörde frågan om proportionalitet. Vi tänker emellertid att frågan om ungdomarnas upplevelse av proportionalitet bottnar i mer än balansen mellan det begångna brottet och straffet uttryckt i antal timmar. Vi anar att ungdomarna i bedömningen av proportionalitet väver in helhetsupplevelsen av straffet. Utifrån vår uppfattning om hur proportionalitet uppfattas av ungdomarna har vi valt att närma oss temat genom att fråga dem om deras delaktighet, straffets meningsfullhet samt deras egna reflektioner om vad som är viktigt i utformandet av ungdomstjänsten.

¹⁰⁰ Antonovsky, 2005

¹⁰¹ Antonovsky, 2005

¹⁰² Prop. 2005/06:165

¹⁰³ Prop. 2005/06:165

<i>Känner du att du fått vara delaktig i utformandet av din ungdomstjänst?</i>	Frekvens	Procent
Ja	17	65,4
Nej	1	3,8
Delvis	8	30,8

Vi kan här se att 65,4 % svarade ja, 3,8 % svarade nej, medan 30,8 % svarade delvis. Detta bör ses som ett gott betyg och i enlighet med lagen.¹⁰⁴ I intervjuerna framkom en bild som stämmer väl överens med enkätresultatet. Samtliga uppgav här att det fick vara med och påverka valet av arbetsplats samt under vilka tider arbetet skulle utföras.

Vidare frågade vi i enkäten huruvida ungdomarna upplevde det oavlönade arbetet samt påverkansdelen som meningsfulla.

<i>Upplevde arbetsuppgifterna du som meningsfulla?</i>	Frekvens	Procent
Ja	22	84,6
Nej	4	15,4

<i>Upplevde "påverkansdelen" som meningsfull?</i>	Frekvens	Procent
Ja	21	80,8
Nej	5	19,2

I enkätundersökningen pekar resultaten på att de allra flesta anser de båda delarna som meningsfulla. Även i intervjuerna svarade samtliga att det upplevde dem som meningsfulla och roliga. Vidare frågade vi ungdomarna vad de själva anser vara viktigt i utformandet av en ungdomstjänst:

Man hade kunnat förbättra ungdomstjänsten genom att ge mer meningsfulla arbetsuppgifter, inte att sopa på lager utan att man får samma arbetsuppgifter som de andra på företaget. Kanske inte sitta på kontor och så men mer hantverkaruppgifter. Så att man verkligen får jobba igen.

...att man hjälper folk, det e det första. Om någon begått ett brott o ska göra ett straff som ungdomstjänst, då e det i någon form av att hjälpa folk, som jag gjorde, ge tillbaka liksom Om man gjort ont mot någon kan man gör gott mot någon annan, det tycker jag e bra

Det är viktigt med kontakten med ungdomstjänst, och att de förklarar varför man gör ungdomstjänst. Sen att det inte ska vara något slappjobb att man inte bara sitter så att man lär sig en läxa. Vissa kan ju få såna slappjobb så att man bara gör timmarna så tänker man inte mer på det, så jag tycker det är viktigt med kontakten...

¹⁰⁴ 5 kap. 1b§ SoL

Analys

Vår uppfattning är att informanterna i intervjuerna i stor utsträckning är nöjda med proportionaliteten i det utdömda straffet samt att ungdomarna i deras bedömning av om det föreligger proportionalitet mellan brott och straff även räknar in om påföljden känts meningsfull samt hur pass straffande den upplevts. Vi drar av detta slutsatsen att om ungdomarna upplever påföljden som meningsfull och ej som alltför straffande tycker de också att proportionaliteten är bra eller att de rent av kommit lindrigt undan. Om det förefaller på detta vis skulle man även kunna dra slutsatsen att de respondenter som i enkätundersökningen svarar ja på om de anser att påföljden varit meningsfull även anser att brott och straff ligger i proportion till varandra. För att ungdomarna ska känna att brottet står i proportion till straffet har vi ovan sett att det är viktigt att arbetsuppgifterna är både roliga och meningsfulla. Detta kan kopplas till KASAM som betonar vikten av meningsfullhet för att livet ska vara tillfredställande. Det är av stor vikt att individen känner att livet har en innebörd och att det finns saker som är värda att engagera sig och investera sin energi i.¹⁰⁵ Om ungdomarna känner att arbetet är kul och att det gör nytta kan de då vara villiga att investera sin energi och möta utmaningen de står inför. I KASAM är det vidare komponenten meningsfullhet som är den viktigaste av de tre som tillsammans bildar en känsla av sammanhang. Om ungdomen upplever situationen som meningsfull blir den då mer begripbar och hanterbar.¹⁰⁶ Av detta kan man dra slutsatsen att det för ungdomarna betyder mycket att de ges möjlighet att vara delaktiga vilket ökar chanserna att hitta en för dem meningsfull arbetsplats. Detta sammantaget kan främja en god upplevelse av deras ungdomstjänst.

6:4 Bemötande

Som vi ovan redovisat är ungdomstjänst en påföljd som ska vara en tydlig konsekvens på ett begånget brott. Enligt stämplingsteori finns det här en risk att ungdomar som begått brott när de blir dömda kan komma att identifiera sig som och iklädda sig rollen som kriminella.¹⁰⁷ I propositionen 1997/98:96 anges ett av skälen med ungdomstjänst vara att hålla ungdomar borta från kriminalvården då det anses kunna stärka den unges självbild som kriminell. Vi anser att det bemötande som ungdomarna får under ungdomstjänsten är stor vikt för hur de upplever sin ungdomstjänst samt huruvida de känner sig utpekade som kriminella eller inte. Därför har vi tillfrågat både ungdomarna i enkätundersökningen samt ungdomarna i de kvalitativa intervjuerna om detta. I enkätundersökningen har vi tillfrågat ungdomar hur de upplever kontakten med ansvarig handläggare för deras ungdomstjänst.

<i>Hur upplevde du kontakten med din handläggare på ungdomstjänst?</i>	Frekvens	Procent
Mycket bra	16	61,5
Bra	9	34,6
Mindre bra	1	3,8

Vi ser här att 61,5 % procent uppger att kontakten var mycket bra medan 3,8 % upplevde den som *mindre bra*. Något som vi anser vara ett mycket gott betyg. Samtliga informanter upplevde kontakten med personalen på deras ungdomstjänst som bra. En informant beskriver kontakten så här:

¹⁰⁵ Antonovsky, 2005

¹⁰⁶ Antonovsky, 2005

¹⁰⁷ Hilde, 2006

Jag tycker om (personal) jättemycket för hon var jättetrevlig, hon var inte som socialtjänster brukar vara. Och det kändes bra att vara med henne. Hon förklarade väldigt mycket o gjorde det bra.

Som vi ovan redovisat hade 88 % av ungdomarna i enkäten inte mer än 3 timmar i påverkansdel. Det innebär att de tillbringar den största delen av sin ungdomstjänst på arbetsplatsen. Det är därför av stort intresse hur de upplevde bemötandet på arbetsplatsen samt kontakten med handledaren där.

<i>Hur upplevde du bemötandet på arbetsplatsen?</i>	Frekvens	Procent
<i>Mycket bra</i>	20	76,9
<i>Bra</i>	6	23,1
<i>Hur upplevde du kontakten med din handledare på arbetsplatsen?</i>	Frekvens	Procent
Mycket bra	21	80,8
Bra	4	15,4
Mindre Bra	1	3,8

Vi kan här se att 76,9 % upplevde bemötandet på arbetsplatsen som *mycket bra* medan ingen av dem upplevde bemötande så som *mindre bra*. Vidare upplevde 80,8 % kontakten med handledaren som *mycket bra* medan 3,8% upplevde den som *mindre bra*. Från informanterna framkommer en bild där samtliga uppger att de är nöjda med bemötandet på arbetsplatsen samt av kontakten med handledaren. Informanterna lyfter även fram som positivt att de fått utföra samma arbetsuppgifter som de andra på arbetsplatsen vilket gjort att de känt sig delaktiga där

Det var bra, dom behandlade mig inte som en brottsling eller så. Det kändes mer som att jag jobbade där, som ett vanligt jobb.

I intervjuerna framkommer också att de inte i någon större utsträckning talat om det begångna brottet med dem på arbetsplatserna. Något som de själva lyfter som positivt. Däremot uppger två av informanterna att de upplevt rättegången som jobbig och att en av dem under denna känt sig utpekad som kriminell. Båda dessa uppger också att de upplevt bemötandet från socialtjänsten så som dåligt.

Jag menar att man sitter i domstolen för att få ett straff och göra rätt. Då ska man ju inte sitta och bli nedtryckt

Hur ungdomarna i enkäten upplevde rättegången eller bemötandet av socialtjänsten vet vi inte då vi inte berörde detta i enkäten.

Analys

Att ungdomarna begått brott och således kommit i kontakt med rättsväsendet och blivit dömda till ungdomstjänst kan utifrån stämplingsteori ses som att de gjort en primär avvikelse. För att ett begånget brott ska ses som en sekundär avvikelse räcker här inte att gärningspersonen begått brott fler än en gång. Det är först när den unge begår brott som ett led att befästa en självbild som kriminell efter att ha känt sig utpekad som avvikare som man kan tala om en sekundär avvikelse.¹⁰⁸ Här är bemötandet de får då de ska genomföra sin påföljd av stor vikt. Utifrån Cooleys tankar om spegeljag kan man påstå att ungdomarna speglar jaget mot omgivningen och mot den bild individen föreställer sig att omgivningen har om sig. Om ungdomarna bemöts väl kan detta minska risken för att ungdomarna ska känna sig utpekade som kriminella och därmed skapa sig en negativ självbild.¹⁰⁹ Att både enkätresultatet samt intervjuerna visar på att de fått ett gott bemötande av både handläggare, arbetsplats och handledare ser vi som mycket positivt. Detta underlättar då för ungdomen att se framåt och genomföra sin påföljd utan att denna ska inverka negativt på dennes självbild. Att de inte heller känt sig utpekade utifrån de arbetsuppgifter de blivit tilldelade är även det positivt och i enlighet med socialstyrelsen allmänna råd för ungdomstjänst.¹¹⁰ Istället för att känna sig stämplade pekar informanternas berättelser på att arbetet varit roligt och lärorikt vilket då istället kan ge ungdomarna en stärkt självbild vilket är en av intentionerna i propositionen till lagen.¹¹¹ Att samtliga informanter lyfter som positivt att de inte talat om brottet med handledaren eller de andra på arbetsplatsen kan ses som att brottet är något de vill dölja. Detta kan vidare tyda på att de skäms för att de begått brott och blivit dömda eller att de är rädda för att de ska bli bemötta annorlunda om det kommer fram vad de är dömda för. Utifrån Goffmans dramaturgiska teori kan ungdomarna sägas ha flera olika roller beroende på vilken situation de befinner sig i. Ungdomstjänsten och den arbetsplats de ska genomföra sin påföljd på är en offentlig arena vilket i detta sammanhang utgör den främre regionen. De vill här presentera sig så väl som möjligt. Samtidigt är det just det faktum att de begått brott som gjort att de hamnat på arbetsplatsen, men då brottet för individen kan uppfattas misskrediterande är de något de försöker dölja i den bakre regionen. Brottet kan sägas höra till en annan roll som i ett annat sammanhang skulle kunna höra hemma i den främre regionen.¹¹² Utifrån informanternas berättelser anser vi det här vara av stor vikt att det finns en medvetenhet på de arbetsplatser där ungdomarna genomför sin ungdomstjänst om att det kan vara känsligt att prata om brottet. Hur arbetsplatserna sedan väljer att hantera detta finns det säkerligen flera lösningar på men att ha en atmosfär där ungdomarna inte känner sig utpekade som kriminella utan där man istället fokuserar på det positiva och ser framåt tror vi utifrån vad som framkommit i vår undersökning är av stor vikt. Detta verkar även vara fallet med de flesta arbetsplatser där ungdomarna i vår studie avtjänat sin ungdomstjänst. Utifrån KASAM och komponenten hanterbarhet som poängterar vikten av resurser som exempelvis kolleger kan utgöra kan vi se hur dessa kan hjälpa individen att hantera den rådande situationen. Samtliga informanter har i intervjuerna uppgett att de har fått ett gott bemötande på arbetsplatsen, vilka kan ha utgjort ett stöd i hanterandet av situationen de är i. KASAM lyfter även fram vikten av individens egna resurser.¹¹³ Samtliga informanter tycker vi visar på starka egna resurser i deras inställning till påföljden då de alla berättar att straffet är något som måste genomföras och att de vill göra det bästa av situationen.

¹⁰⁸ Hilte, 2006

¹⁰⁹ Hilte, 2006

¹¹⁰ SOSFS, 2008:30

¹¹¹ Prop. 2005/06:165

¹¹² Angelöw & Jonsson, 2000

¹¹³ Antonovsky, 2005

Hur ungdomarna i enkäten upplevde rättegången eller bemötandet av socialtjänsten är inget vi vet då vi inte ställde några frågor om detta i enkäten. Det finns dock en risk att även dessa ungdomar kan ha upplevelser som motsvarar informanternas ovan. Något som då skulle kunna öka risken för att dessa känner sig stämplade.

7. Kön och etnicitet

Vi anar att kön och etnicitet har större betydelse för ungdomars upplevelse av att genomföra ungdomstjänst än vi lyckats påvisa i vår studie. Vi vill därför här redovisa hur vi tänkt kring dessa frågor och hur vi närmast oss dem i vår studie.

Av vårt urval är 88,5 % (23 st.) män och 11,5 % (3 st.) kvinnor. Vid en överblick av vår empiri går det inte att urskilja några skillnader i svarsfrekvenser mellan kvinnor och män. Vi anser dock att de är för få kvinnor som medverkar i vår studie för att vi ska kunna uttala oss om huruvida det finns någon åtskillnad i hur kvinnor och män upplever ungdomstjänsten. Vi kommer därmed inte att fördjupa oss i den frågan då underlaget för ett sådant uttalande är bristfälligt varpå vi enahanda skulle komma med ovidkommande spekulationer.

Av vårt urval uppger 84,6 % (22 st.) att de är födda i Sverige medan 15,4 % (4 st.) uppger att de är födda i ett annat land. Vi har inte heller här kunnat urskilja några skillnader i svarsfrekvenser mellan de båda grupperna. Vidare anser vi även här antalet vara för litet för att kunna dra några slutsatser om huruvida det finns skillnader mellan de svenskfödda och de utlandsföddas upplevelser av sin ungdomstjänst. Vårt motiv med frågan om ursprungsland var att se om det råder någon skillnad i ungdomarnas upplevelse av ungdomstjänsten med hänsyn till etnicitet. Vi är här medvetna om att vår fråga om ungdomarnas ursprungsland är alltför snäv för att fånga in alla de aspekter som etnicitetsbegreppet rymmer och som kan påverka hur ungdomar upplever eller blir bemöta gällande ungdomstjänst. Hylland Eriksen problematiserar i boken *Etnicitet och nationalism* begreppet etnicitet där han menar att det finns ett stort antal definitioner av begreppet. En av dessa definitioner menar att etnicitet är en social identitet som baseras på kontrast gentemot andra.¹¹⁴ Vi tror i enlighet med den definition av etnicitet som är presenterad ovan att huruvida man upplever eller faktiskt bli bemött annorlunda på grund av etnicitet kan bero på mer än i vilket land man är född i. Vi anar att om vi vidgat etnicitetsfrågan till att även omfatta även exempelvis andra generationens invandrare skulle vi fått ett resultat där fler uppgav att de var av annan etnicitet. Anledningen till att vi ändå valde att begränsa oss till att fråga om födelseland är dels att vi inte på förhand kunde veta hur stor del denna grupp skulle utgöra. Vi hade heller inte med hänsyn till vår begränsade tid möjlighet att fördjupa oss ytterligare i frågan. Vi förde även en diskussion om det kunde uppfattas kränkande då vi i den form av enkät vi genomförde inte hade någon relation till respondenterna och inte heller hade möjlighet att på ett bra sätt kunna förklara motiven till sådana spörsmål.

¹¹⁴ Hylland Eriksen, 2003

8. Sammanfattande resultat

Vi kommer nedan att kort gå igenom kärnan av de resultat som framkommit i vår enkätundersökning samt i de kvalitativa intervjuerna. Vi kommer att göra detta på sådant vis att vi samtidigt besvarar de frågeställningar som styrte vår uppsats.

Med vår första frågeställning ville vi se hur ungdomar som har avtjänat påföljden ungdomstjänst upplever denna. Vårt resultat pekar på att de allra flesta ungdomar är nöjda med sin ungdomstjänst. I intervjuerna är ungdomarna relativt samstämmiga i sina upplevelser. Dessa överensstämmer även med resultaten från enkätundersökningen. Vidare är ungdomarna nöjda med samtliga delar som ungdomstjänsten innefattar samt de kontakter de har här.

I vår andra frågeställning undersökte vi hur samstämmigheten ser ut mellan ungdomarnas upplevelse och lagstiftarens intentioner. Dessa överensstämmer väl. De flesta uppger att påföljden upplevs som ett straff och utifrån intervjuerna drar vi slutsatsen att det inte är arbetet i sig som upplevs straffande utan istället att behöva utföra det gratis och på fritiden. Det är vidare intressant att det inte tycks finnas någon motsättning mellan det straffande och det meningsfulla. En majoritet av ungdomarna uppger också att de fått vara delaktiga i utformandet av sin ungdomstjänst.

I vår tredje och sista frågeställning undersökte vi hur ungdomarnas upplevelser överstämmer med de straffrättsliga principerna gällande förutsebarhet, proportionalitet och konsekvens. Utifrån vad vi har fått fram finns det en god samstämmighet mellan upplevelsen och de straffrättsliga principerna. De flesta ungdomarna uppger att de upplevde straffet på så vis att det utgjorde en tydlig konsekvens från samhällets sida. Gällande principen om proportionalitet tycks även den ha uppfyllts. Här har vi som författare dragit slutsatsen att det är helhetsbilden av straffet som ligger till grund för huruvida ungdomarna upplever att de föreligger proportionalitet eller inte. Då de flesta ungdomar upplever att de blivit väl bemötta och att påföljden varit meningsfull tycker det också att proportionaliteten är god. Två uppger till och med att det upplever att de kommit lindrigt undan. Vad det gäller principen om förutsebarhet ser vi att denna bör kunna stärkas. I intervjuerna framkommer att samtliga fått information då de väl fått kontakt med de ansvariga för deras ungdomstjänst. Däremot finns det hos två av dem en avsaknad av information från det att de blivit dömda tills denna kontakt upprättats. Huruvida detta återspeglar sig hos ungdomarna i enkäten vet vi inte men då 23,1 % där uppger att de upplever tiden däremellan som lång finns en risk att flera av dessa går utan information under denna period.

9. Avslutande reflektioner

När vi inledde denna studie hade vi som vi ovan beskrivit förförståelse inom ämnet ungdomstjänst sedan våra praktikperioder på socionomprogrammet. Vi såg under denna period ett behov av forskning kring påföljden då den är relativ ny. Vidare ansåg vi det särskilt behövt med efterforskning som fokuserade på påföljden ur ungdomens perspektiv. Det är en vilja att fylla detta tomrum som drivit oss att skriva denna uppsats. De resultat vi visat på och den bild som därav framkommit anser vi viktiga. Samtidigt inser vi att de finns mycket vi inte lyckats täcka in i dessa sidor och de har stundom varit svårt att välja vilka vägar att inte följa inom ramen för vår uppsats. Denna uppsats bör ses som en pilotstudie och vi hoppas att den ska väcka intresse för fortsatta studier inom området.

Som vi ovan redovisat uppger de flesta ungdomarna i vår uppsats att de ser positivt på ungdomstjänst som påföljd. De uppger också att de fått ett bra bemötande av både handläggare, arbetsplats samt handledaren där. Att resultaten från intervjuerna är samstämmiga anser vi vara intressant då informanterna gjort sin ungdomstjänst i tre städer som skiljer markant ifrån varandra gällande utformandet av påverkansdelen. Då vi inte kunde genomföra det antal intervjuer vi hade en förhoppning om har dessa resultat en lägre grad av generaliserbarhet vilket vi redovisat ovan i kap. 5:4:3. Det är därför intressant att i större omfattning göra en komparativ studie kring hur påverkansdelen är utformad i Sveriges kommuner då de bär ansvaret för påföljden, samt se om ungdomarnas upplevelser här skiljer sig åt.

Något som framkom i de kvalitativa intervjuerna är att två av ungdomarna upplever att det inte fullt ut varit informerade av innebörden i ungdomstjänsten. De upplevde att nödvändig information kom dem tillhanda först vid kontakten med personal på ungdomstjänst. Information hade inte lämnats vare sig av rätten eller av socialtjänsten. De önskar även att de fått information om hur skadeståndet skulle betalas. Här upplevde informanterna att de inte fick nödvändig information och de visste inte att de själva var tvungna att ta kontakt med kronofogdemyndigheten utan trodde att administrationen av skadeståndet sköttes av myndigheterna. Detta är något som kan få stora konsekvenser för dessa ungdomar då det exempelvis kan försvåra för dem att i framtiden ansöka om lån, teckna mobiltelefonabonnemang eller få lägenhet. Vi ser der därför som önskvärt att förbättra informationen till ungdomarna gällande dessa delar.

När det gäller kön och etnicitet ser vi här ett behov av forskning som belyser dessa aspekter gällande ungdomstjänst. Det är här intressant att se ifall kön påverkar vilka arbetsplatser som blir aktuella för ungdomarna samt huruvida kön är en faktor som spelar in på det bemötandet ungdomarna får. Man kan ställa samma fråga angående etnicitet, det vill säga om detta spelar in på valet av arbetsplats samt det bemötande ungdomarna får.

Med detta sagt ser vi tillbaka på denna period som en lärorik och spännande resa som gett oss många nya kunskaper. Vi hoppas på och ser fram emot fortsatta studier beträffande påföljden ungdomstjänst.

10. Källförteckning:

- Angelöw, Bosse/Jonsson, Thom (2000) *Introduktion till socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur
- Antonovsky, Aaron (2005, andra utgåvan) *Hälsans mysterium*, Stockholm: Natur och kultur
- Foucault, Michel (1987) *Övervakning och straff - Fängelsets födelse*, Lund: Arkiv förlag
- Frodlund, Åsa (2002) *Sju ungdomar om sin rättegång, Rapport 2002:18*, Stockholm: Nordstedt
- Hilte, Mats (1996) *Avvikande beteende – en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
- Hylland Eriksen, Thomas (2003) *Etnicitet och nationalism*. Falun: Bokförlaget Nya Doxa AB
- Jareborg, Nils/Zila, Josef (2007) *Straffrättens påföljdslära – Andra upplagan*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund: Studentlitteratur
- Körner, Svante/Wahlgren, Lars (2002) *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur
- Sahlin, Ingrid (2008) *Brottsprevention – som begrepp och samhällsfenomen*, Lund: Arkiv förlag
- Sarnecki, Jerzy (2003) *Introduktion till kriminologi*, Lund: Studentlitteratur
- Svenning, Conny (2003): *Metodboken: samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder i informationssamhället: källkritik på Internet*. Lorentz: Eslöv.
- Thurén, Torsten (2004): *Vetenskaplig Teori för nybörjare*. Liber AB: Malmö
- Tärnfalk, Michael (2007) *Barn och brott: - En studie om socialtjänstens yttranden i straffprocessen för unga lagöverträdare*. Stockholm; Institutionen för socialt arbete - Socialhögskolan

Internetkällor:

Insatser för unga lagöverträdare (2008) - *En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet*. <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/311C950E-9CC0-4B2A-AC03-F80F47AE3F5D/12413/200812658.pdf> - 090420

www.kriminalvarden.se - http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_SchoolPortal_Infopage____5437.aspx 090420

SOSFS 2008:30 - Handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare. http://www.sos.se/sosfs/2008_30/2008_30.pdf - 090420

Svenska effektstudier om insatser som berör socialt arbete (2008-08-19). <http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/011E323F-0483-42D9-9885-B66C4D18183F/0/Svenskaeffektstudieruppdaterad081111.pdf> - 090420

SOU 2004:122, *Insatser för unga lagöverträdare*. <http://www.regeringen.se/sb/d/138/a/35766> - 090420

[www.vr.se](http://vr.se) - <http://vr.se/huvudmeny/etikforforskare/publikationerochriktlinjer.4.2d2dde24108bef1d4a8800063.html> - 090420

Webbaserade lexikon

Lexin, <http://lexin.nada.kth.se/sve-eng.html>

Nationalencykopedin, www.ne.se

Norstedts, www.norstedtsord.se

Lagtexter och propositioner:

Brottsbalken, 32 kap 1§ BrB

Lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Regeringspropositionen 1997/98:96

Regeringsproposition 2005/06:165

Socialtjänstlagen, 5 kap. 1b§ SoL

Uppsatser:

Roth, Linda & Stjernqvist, Ida, (2008) *Att göra en insats – En kvalitativ studie av handledarskapet vid ungdomstjänst*. Examensarbete i socialt arbete, Malmö högskola, Hälsa och samhälle

11. Bilagor

11:1 Telefonenkät

Telefonenkät.

1. Namn?

2. Ålder?

3. Man/kvinna?

4. Födelseland?

5. Har du blivit dömd eller varit misstänkt för brott efter avslutad ungdomstjänst?

Ja Nej

6. Vilket brott dömdes du till ungdomstjänst för?

7. Upplevde du att det tog lång tid från avkunnad dom till påbörjad ungdomstjänst?

Ja Nej

8. Hur många timmar dömdes du till?

9. Hur många timmar av dessa bestod av ”annan särskild verksamhet”?

10. Vilken typ av arbetsplats avtjänande du din ungdomstjänst på?

11. Hur upplevde du din ungdomstjänst i stort?

Mycket bra Bra Mindre bra Inte alls bra

12. Upplevde du arbetsuppgifterna som meningsfulla?

Ja Nej

13. Upplevde du arbetsuppgifterna som ett straff?

Ja Nej

14. Upplevde du delen ”annan särskild verksamhet” som meningsfull?

Ja Nej

15. Upplevde du delen ”annan särskild verksamhet” som ett straff?

Ja Nej

16. Hur upplevde du kontakten med din handledare på arbetsplatsen?

Mycket bra Bra Mindre bra Inte alls bra

17. Hur upplevde du bemötandet på arbetsplatsen?

Mycket bra Bra Mindre bra Inte alls bra

18. Hur upplevde du kontakten med din handläggare på Ungdomstjänst?

Mycket bra Bra Mindre bra Inte alls bra

19. Känner du att du fick vara delaktig i utformandet av din ungdomstjänst?

Ja Nej Delvis

11:2 Kvalitativ Intervjuguide:

Temat: *förutsebarhet, proportionalitet, konsekvens, meningsfullhet och delaktighet.*)

1. **Namn?**
2. **Ålder?**
3. **Man/Kvinna?**
4. **Födelseland?**
5. **Föräldrars födelseland?**

6. **Hur upplevde du ungdomstjänsten i stort?**

Hur upplevdes allt sammantaget?, har den varit till någon nytta? Helhetsintrycket?

7. **Hur upplevde du tiden från det att du blev dömd tills det att du fick påbörja din ungdomstjänst?** (konsekvens), Då straffet ska vara en tydlig konsekvens till brottet o därför ske skyndsamt)

- Kändes det som om det tog långt tid? Visste du hur det skulle gå till? Hade du någon att fråga om du behövde? Hur såg kontakten ut?

8. **Vilken typ av arbetsplats var du på?** (meningsfullhet, delaktighet)

9. **Hur upplevde du arbetsuppgifterna?** (proportionalitet, konsekvens)

- Upplevde du dem som ett straff? Upplevde du dem som meningsfulla? Vad gjorde du?

10. **Hur upplevde du kontakten med din handledare?**

- Hur såg kontakten ut, hur ofta träffades ni? Vilken roll hade handledaren?

11. **Hur upplevde du bemötandet på arbetsplatsen?**

- Var det många andra anställda? Träffade du dem ofta? Visste du varför du var där? Hur kändes det? Stämpling?

12. **Hur många timmar dömdes du till?** (proportionalitet)

13. **Hur många timmar var delen "annan särskild verksamhet" (påverkansdelen)?** (proportionalitet, förutsebarhet, konsekvens)

- Vad bestod den av, vad gjorde du då?

14. **Hur upplevde du delen "annan särskild verksamhet"?** (Förutsebarhet, proportionalitet, konsekvens, meningsfullhet)

- Var den meningsfull, upplevde du den som ett straff?

15. **Hur upplevde du kontakten med handläggaren på din ungdomstjänst?** (Förutsebarhet, proportionalitet, konsekvens)

- Hur såg den ut, hur många ggr träffades ni?

16. **Har du varit misstänkt eller blivit dömd för brott efter avtjänad ungdomstjänst? Har den fyllt sin funktion.**

- Varför/varför inte?
- Vad tror du har påverkat att det blivit som det blivit?
- Känner du att ungdomstjänsten varit viktig för att du inte begått/har begått brott igen?

17. **Upplever du att lagen har uppfyllt sin funktion, med tanke på**

- *Förutsebarhet*
- *proportionalitet*
- *konsekvens*

18. **Tycker du att en annan påföljd hade varit bättre?**

11:3 Påverkansprogram för unga lagöverträdare i Uddevalla kommun

Påverkansprogrammet består av en samtalsserie på 7 gånger. Varav 5 är rena samtal. Varje möte varar cirka 1,5 timme, totalt 10 timmar.

Samtal 1 Informerande nätverksmöte

Deltagare: den dömde, föräldrar, socialsekreterare, ansvarig för ungdomstjänst samt samtalsledaren.

Innehåll och planering, går igenom de med formella kraven och vikten av att följa överenskommelsen (kontraktet) samt återrapporteringskrav till domstol. Mentor utses.

Samtal 2 Om mig och mitt nätverk

Deltagare: den unge, mentor och samtalsledare.

Ungdomen får utifrån specifika frågor beskriva sig själv. Mentorn kan fylla på. Gör en aktuell nätverkskarta med den unge och samtalar kring familj, släkt, vänner/kompisar, yrkeshjälpare och skola/arbete.

Samtal 3 Tema brott

Kognitivt och attitydpåverkande samtal kring brott i allmänhet och den dömdes brott. Medling vid brott tas upp.

Samtal 4 Tema droger

Kognitivt och attitydpåverkande samtal kring droger i allmänhet och den dömdes egna erfarenheter.

Samtal 5 Tema våld

Kognitivt och attitydpåverkande samtal kring våld i allmänhet och den dömdes egna erfarenheter. Kan ofta bli ett enskilt samtal med den dömde.

Samtal 6 Min framtid och framtida nätverkskarta

Hur tror och vill ungdomen att framtiden skall se ut på kort och lång sikt. Vad behöver förändras? Har eller behöver det sociala nätverket förändras?

Samtal 7 Avslutande nätverksmöte

Deltagare: den dömde, föräldrar, mentor, socialsekreterare, arbetsledaren på arbetsplatsen ansvarig för ungdomstjänst samt samtalsledaren.

